

Dünya Bankası ve Kalkınma: Sürdürülebilir Turizm ve Dijital Platformlar

Özlem KÜÇÜK¹

Öz

Dünya Bankası, kuruluşundan bugüne kalkınma için doğrudan ve dolaylı olarak kredi sağlayan finansal katalizördür. 1950'li yıllardan günümüze ülkelerin alt yapı yatırımlarını ve turistik üst yapı yatırımlarını teşvik etmektedir. 2016'da turizmi resmi bir sektör olarak kabul eden Banka, küresel sürdürülebilir turizm üzerine yoğunlaşmıştır. Yoksulluğun azaltılmasında küresel turizmin önemi vurgulayan Banka, turizm sektöründe hızlı düşüş ve istihdam kaybına zemin hazırlayan Kovid-19 krizine karşı çoğunluğu kadınların oluşturduğu kırılgan grupları, proje kredileriyle desteklemektedir. Ancak aşırı enerji tüketimi, karbon salınımı, kimyasal kullanımı çevresel kirlenmeye, yangınlara, sellere neden olurken dünyanın pek çok yerinde turizm destinasyonlarının sürdürülebilirliği tehlike altındadır. Enformasyon teknolojilerinde 21.yüzyılın başlangıcında artan ilerlemeler, küresel turizmin geleceğini ve gelişimini farklı şekillerde etkilemeye başlamıştır. Airbnb, Booking.com, Ryanair, Tripadvisor gibi yeni kitle turizminin oyuncuları, havaalanları ve yolcu gemisi terminallerinde güvenlik ekranı görüntüsü ve visa programları gibi işlemleri kolaylaştırırken, aynı zamanda konaklama, ödeme, araştırma, karşılaştırma gibi pek çok işlemleri yürütmektedirler. Nitekim turizm alanında yaşanan bu hızlı dijitalleşme, kullanıcıları dijital platform üzerinde hem alıcı hem satıcı konumuna getirmektedir. Böylece kişilerin evlerini, arsalarını, arabalarını ve diğer menkullerini rahatlıkla kiralamalarına ve turistik ürün satın almalarına aracılık eden dijital platform siteleri turizm üst yapısını tehdit edebilir nitelikte büyümektedir. Bu makale, kalkınma, Dünya Bankası, sürdürülebilir turizm ve bireylerin sahip oldukları çeşitli turistik ürünlerinin aracısız olarak alışverişini yaptıkları dijital turizm platformları arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Dünya Bankası, Sürdürülebilir Turizm, Kalkınma, Kovid-19, Dijital Turizm Platformları.

World Bank and Development: Sustainable Tourism and Digital Platforms

Abstract

The World Bank is the financial catalyst that has provided direct and indirect loans for development since its inception. Since the 1950s, it has been encouraging infrastructure investments and touristic superstructure investments in countries. Recognizing tourism as an official sector in 2016, the Bank focused on global sustainable tourism. Emphasizing the importance of global tourism in reducing poverty, the Bank supports vulnerable groups, mostly women, with project loans, against the Covid-19 crisis, which paved the way for rapid decline and loss of employment in the tourism sector. However, excessive energy consumption, carbon emissions, and chemical use

¹ Kocaeli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Kocaeli, Türkiye. Öğr. Gör. Dr., ORCID: 0000-0002-7717-2439.

cause environmental pollution, fires, and floods, while the sustainability of tourism destinations in many parts of the world is at risk. Increasing advances in information technologies at the beginning of the twenty-first century have begun to affect the future and development of global tourism in different ways. Players of new mass tourism such as Airbnb, Booking.com, Ryanair, and Tripadvisor facilitate transactions such as security screenshots and visa programs at airports and cruise ship terminals, as well as carry out many operations such as accommodation, payment, research, and comparison. This rapid digitalization in the field of tourism brings users to the position of both buyer and seller on the digital platform. Thus digital tourism platforms that mediate people to easily rent their houses, plots, cars, and other real estate and buy tourist products are growing in a way that can threaten the tourism superstructure. This article examines the relationship between development, the World Bank, sustainable tourism, and digital tourism platforms where individuals shop for various touristic products without intermediaries.

Key Words: World Bank, Sustainable Tourism, Development, Covid-19, Digital Tourism Platforms.

Giriş

Dünya Bankası (Banka), çeşitli sektörleri kapsayarak genişleyen, Üçüncü Dünya ülkelerine herhangi bir ticari bankanın veremeyeceği koşullarla milyarlarca dolar borç verebilen bir rolle önde gelen çok taraflı uluslararası kredi kuruluşlarından birisi haline dönüşmüştür. Banka, rolü genişledikçe hem olumlu hem de eleştirel olarak artan bir şekilde dikkat çekmeye başlamıştır (Selassie, 1984: 35).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik büyüme ve 'kalkınma' Üçüncü Dünya için hayati bir önem kazanmıştır. Otuz yıl boyunca, en uygun teorik çerçevelerle ideolojiler ve politikalar üzerindeki tartışmalar devam etmiştir. İstihdam ve ekonomik büyümenin uyarıcısı olarak Dünya Bankası ve diğer kurumların çalışmalarında turizme yapılan erken vurguda, temel ihtiyaçlar kavramı etrafında odaklanan strateji ve politikaların geliştirilmesinde turizm örtük olarak hep bulunmaktadır. Aynı zamanda turizm kalkınma ile ilgili literatürde de her zaman var olmuştur (Harrison, 2008: 855).

Ekonomik bir sektör olarak turizm, üretime (iç ve dış talebi canlandırır) ve istihdama katkıda bulunur. Ayrıca turizm, ulaşım, imalat, tarım, perakendecilik ve el sanatları gibi diğer sektörlerle pozitif dışsallıklar sağlamaktadır. Böylece turizm hem doğrudan yabancı yatırımlara ulaşmaya, hemde gelirlerinin (özellikle kayıt dışı sektör) çarpan etkisiyle ekonomik çeşitliliğe neden olduğu gözlenmektedir (Lionett ve Gonzalez, 2012: 15).

Turizm, bilhassa doğru potansiyele ve sürdürülebilirliğe yönelik uygun bir stratejik yaklaşıma sahip ülkelerde, bazı gelişmekte olan ekonomilerde kalkınmaya ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunabilecek bir faaliyettir. Dünya Bankası, kalkınma hedeflerine ulaşmak üzere turizm de dâhil olmak üzere farklı stratejik sektörlerle yatırım yoluyla tahsis ettiği kredilerin tabana yayılmasını hedeflediklerini ifade etmektedir. 1970'den bu yana Banka, doğrudan turizmi etkileyen ve nüfuz eden projelere kredi sağlamıştır. Ancak Banka, 2016 yılına kadar

turizmi, faaliyet gösterilmesi gereken belirli bir sektör olarak resmi yollardan ilan etmemiştir (Carrillo-Hidalgo ve Pulido-Fernández, 2019: 2).

Tarihi açıdan bakıldığında Banka, amacı uluslararası istikrarı teşvik etmek olan çok taraflı işbirliğininin ve bir kurumlar ağının parçasıdır. Banka, başlangıçta üye hükümetlerden alınan itibari taahhütlerle aktifleşede, finansmanının büyük bir kısmını sermaye piyasalarından sağlanmaktadır (Neu ve Gomez, 2006: 3).

İkinci Dünya Savaşı devam ederken temelleri atılan ve 1946'da faaliyete geçen Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) kısa sürede genişleyerek etki alanını güçlendirmiş ve Dünya Bankası ismini almıştır. İçine beş kalkınma kurumunu ekleyerek daha sonra Dünya Bankası Grubu ismini almıştır. Başlangıçta, Dünya Bankası kredileri, İkinci Dünya Savaşı'nın harap ettiği ülkelerin yeniden inşasına yardımcı olmak üzere verilmiştir. Banka, belli bir süre sonra Avrupa'nın yeniden yapılandırılmasından, kalkınmaya odaklanarak, barajlar, elektrik şebekeleri, sulama sistemleri ve yollar gibi altyapıya yatırımlarına odaklanmıştır. 1956 yılında IFC (International Finance Corporation : Uluslararası Finans Kurumu) kurulmuştur. Böylece, IFC geliştirmekte olan ülkelerdeki özel şirketlere ve finans kuruluşlarına kredi vermeye başlamıştır. 1960 yılında IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği: International Development Association) kurulmasıyla en yoksul ülkelere yönelik kalkınma kredileri tahsisi başlamıştır. Böylelikle istikrarlı bir değişimle yoksulluğun önlenmesi Banka Grubu'nun birincil hedefi haline gelmiştir. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (International Centre for Settlement of Investment Disputes; ICSID) ve Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (Investment Disputes and the Multilateral Investment Guarantee; MIGA)'nın kurulmasıyla büyüyen Banka Grubu'nun, elindeki küresel finansal kaynaklarını geliştirmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarına bağlama yeteneği artmıştır (World Bank, 2021: History).

90'ların başındaki “Washington Mutabakatı” politika yeniliğinden yola çıkan Binyıl Kalkınma Hedefleri, kalkınma camiasında yaygın olarak kabul edilen yoksulluğu azaltmak üzere öncelikli koşullar etrafında birleşmiştir. Böylelikle, düşük gelirli 78 ülke için (kişi başına gayri safi milli hâsıla 760 ABD Dolarından az), IDA aracılığıyla imtiyazlı krediler sağlanarak Dünya Bankası'ndan borç almaya hak kazanmışlardır. Bu çerçevede, yoksulluğu azaltma stratejilerine sahip 56 ülkenin %80'i, turizmi ekonomik büyüme, istihdam ve yoksulluğun azaltılması için bir seçenek olarak ifade etmiştir (Hawkins ve Mann, 2007: 353).

Wade'e göre, önde gelen küresel kalkınma kuruluşu olarak Banka, ürünlerini, yönetimini ve fikirlerini, küresel politik-ekonomik ortamda yaşanan dramatik değişikliklere yeterince hızlı olmasada yansıtacak şekilde uyarlamaktadır. Banka, emek ve sermaye için bütünleşmiş küresel

piyasaların ekonomik kalkınmaya giden yolda en iyi seçenek olduğuna dair tartışmalı Washington Mutabakatı politikası kaynaklarını neredeyse tamamen kredi ve borç yoluyla aktarmaya devam etmektedir (Wade, 2010: 43).

Son yıllarda, birçok ülke turizm odaklı politikalara girişmiştir. Turizm uzmanlığına atfedilen bir dizi başarı öyküsünden ilham alan, Sahra Altı Afrika ülkeleri de dâhil olmak üzere giderek daha fazla gelişmekte olan ülke, kalkınma tuzağından çıkmak üzere böyle bir stratejiyi öncelemektedir (Farid, 2015: 722).

Dünya Bankası Grubu, gelişmekte olan ülkelerde özel şirketlerin iş yapmalarını daha kolay ve çekici hale getirmek üzere üç ana strateji belirlemiştir. Bunlar: Özel sektör yatırımlarını teşvik etmek üzere çalışmak, büyüme fırsatlarını belirlemek, bu bilgileri küresel iş dünyası ile paylaşarak pazarların oluşturulmasına yardımcı olmaktadır. Ülkelerin ihtiyaçlarını anlayarak şirketlerin risklerini azaltmak üzere bir dizi araç kullanılmaktadır. Böylelikle, işgücü piyasası reformlarını destekleyerek, kamu-özel sektör ortaklıkları konusunda tavsiyelerde bulunarak, rekabeti destekleyen piyasa politikaları uygulayarak ve sektöre özel düzenleyici değişiklikleri uygulamaya koyarak, Banka Grubu ülkelerin iş ortamlarını iyileştirmelerine yardımcı olmaktadır (World Bank, 2021: Private Sector).

Aynı zamanda turizm sektörü genel olarak pek çok risk ile karşı karşıyadır. Bu risklerle başa çıkmak için Banka, *Turizmi İyileştirme Döngüsünü* alternatif olarak sunmaktadır. Beş maddeden oluşan Turizmi İyileştirme Döngüsü şunları ihtiva etmektedir: 1. Riskleri Anlama, 2. Planlama ve Öncelik Verme, 3. Azaltma ve Hazırlık, 4. Müdahale ve İyileştirme ve 5. Uzun Dönemli İyileştirme faaliyetlerinde bulunmak. Bunların arasında 1. Riskleri Anlamak ile turizm sektörünü tehdit eden afet ve iklim risklerinin belirlenmesi, destinasyonlar ve firmalar için olası etkilerinin analiz edilmesi. 2. Planlama ve Öncelik Verme ile direnç oluşturmak ve olumsuz etkileri önlemek veya en aza indirmek için turizm gelişimini ve yatırımlarını planlamak ve öncelemek. 3. Azaltma ve Hazırlık ise afetlerin ve iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için önceden esneklik uygulamaları ile yatırımlarını devreye sokmak. 4. Müdahale ve İyileştirme ise afet gibi olaylar sırasında ve sonrasında aksaklıkları ve kayıpları en aza indirmek ve sonuç olarak rekabet gücünü korumak ve geliştirmek için iyi müdahale kararları ve eylemlerini ihtiva etmektedir. 5. Uzun Dönemli İyileştirme Faaliyetleri ise iklim değişikliğini azaltma eylemleri yoluyla sektörün uzun vadeli rekabet gücünü planlamak olarak belirlenmiştir (World Bank, 2020: Resilient Tourism)

Turizmle kalkınma, ek doğrudan yabancı yatırımları (DYY) çekip, yeni tesislerin inşasıyla ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir. Turizm ve sermaye yatırımı arasındaki ilişki iki

yönlüdür: Bir yandan yabancı yatırımcılar aracılığıyla oteller, tatil köyleri, parklar ve enerji-ulaşım olanakları geliştirilirken diğer taraftan iş dostu ortamlar, bilgi ve mevcut insan sermayesi aracılığıyla özel sermayenin çalışması kolaylaştırılmaktadır. Bilim adamları, turizm faaliyetlerindeki artışın enerji gelişimi için daha yüksek bir talebe yol açtığını öne sürmektedirler. Geriye dönük bir entegrasyon stratejisi ile turizm, Pakistan gibi gelişmekte olan ülkelerin omurgası olarak kabul edilen tarım sektörünü desteklemektedir (Khan, Bibi, Lorenzo, Lyu ve Babar, 2020: 2).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, turizmin önceliği, Birinci Dünya toplumları yüksek gelirli tüketicileri olarak belirlenmiştir. Truman'ın 1949 açılış konuşmasında da yer alan gelişmiş dünyanın "keşfi" terimi ile hedeflenen genellikle, geleneksel veya az gelişmiş toplumları modernize etmek üzere harekete geçilmesidir. Bu modernleşme çağının zirvesinde 1970'lerde, uluslararası kalkınma için büyük ölçekli turizmin genişlemesi, coşkuyla ve çoğu zaman eleştirmeden gerçek bir "kalkınma pasaportu" olarak müjdelenmiştir. Bu yıllarda, ekonominin "karşılaştırmalı avantaj" kavramı, tüm ada uluslarının ve diğer orta enlemdeki kıyı bölgelerinin kendilerini bozulmamış cennetler olarak tanıtmalarına neden olmuştur. Bol güneş, kum, deniz (ve seks) vaadiyle kapılarını yabancı ve çok taraflı turizm yatırımcılarına açarlarken onları cömert vergi indirimleri, ücret muafiyetleri ve değer kaybeden yerel para birimleriyle cezbetmişlerdir. 1980'lerin sonlarında, uluslararası kalkınmada değişim yaşanmıştır. Böylelikle turizm daha az yukarıdan aşağıya, daha demokratik, doğa ve insanlar ile bütünleşmiş yeni bütüncül bir retoriği benimsemeye başlamıştır. Nitekim kalkınma uzmanları ve çevreciler, sürdürülebilir turizm ve eko turizmi topluluklar ve ekosistem için faydalı olarak algılamaya ve desteklenmeye başlamıştır (Stronza ve Hunt, 2012: 19).

Banka'ya göre, sürdürülebilir turizm, dünyadaki ülkeler ve toplulukların yararlandığı kalkınma için kanıtlanmış bir araçtır. Uygun şekilde yönetildiğinde turizm, yerel ekonomik kalkınmaya katkıda bulunabilir, insan sermayesini güçlendirebilir, özellikle kadınlar ve kırsal girişimciler için geçim kaynaklarını iyileştirebilir, kültürel mirası ve kaynakların korunmasını destekleyebilir ve uluslararası anlayışı teşvik edebilir. BM 2017 yılını Uluslararası Kalkınma için Sürdürülebilir Turizm Yılı ilan etmiştir. Böylelikle Banka'ya göre turizm sektörünün sürdürülebilir bir şekilde daha hızlı büyüebilmesine katkıda bulunmuştur (World Bank, 2018).

Nitekim sürdürülebilir turizm toplumun yapısını değiştirmeden (yerli el sanatları, tarım, zanaat vb.) doğal çevreye zarar vermeden desteklenen turistik faaliyetlerdir. Ancak Banka bir yönüyle sürdürülebilir turizmi ve yerel farklılıkları desteklerken, diğer yandan yabancı sermayenin yeryüzündeki tüm ülkeleri sosyo-ekonomik olarak kalkındıracağı savını ekonomik ve politik

bir ideoloji olarak amaçlarında, projelerinde, raporlarında, açıklamalarında her vesilede tekrar edip desteklemektedir. Dünya Bankası'nın yürüttüğü Endonezya Turizm Kalkınma Projesi kalkınma hedefini, turizmle ilgili temel altyapı ve hizmetlerin kalitesini ve bunlara erişimi iyileştirmek, yerel ekonominin turizmle bağlantılarını güçlendirmek ve Endonezya'daki seçili turizm destinasyonlarına *özel yatırım* çekmek olarak belirlenmiştir (World Bank, 2018: Indonesia [Integrated Infrastructure]).

Bu makale, ulusal ve uluslararası literatürde neredeyse hiç ele alınmamış olan sürdürülebilir turizm ve Dünya Bankası ilişkisini ele almaktadır. Dünya Bankası kamu ve özel yatırımlara kredi sağlayan Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşlarından biridir. Banka'nın dünyanın en önemli Araştırma-Geliştirme kuruluşları arasında yer almasının nedenleri arasında bilgi üreten konumu, piyasayı yönlendiren araştırmaları, raporları ve teknik desteği vardır. 2016 yılına kadar turizmi resmi bir sektör olarak ele almayan Banka, 1950'li yıllardan bu yana gelişmekte olan ülkelerde ve üçüncü dünya ülkelerinde gerek alt yapı projelerini destekleyerek gerekse seçili turizm destinasyonlarına verdiği kredileri

ve ünlü otel zincirlerinin yönlendirilmesiyle turizm alanında faaliyet göstermektedir. 90'lı yıllardan itibaren Dünya Bankası, çevre ve sürdürülebilir turizm ve turizmin dijitalleşmesi konusuna odaklanmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmuş olup, gelişen dünyada turizmin dijital dönüşümü, sürdürülebilirlik ve Dünya Bankası ilişkin literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda (i) Dünya Bankası, kalkınma için sürdürülebilir turizm, (ii) Dijitalleşme, sürdürülebilir turizm ve Kovid-19 (iii) Kitle turizminde düşen trendler ve dijital turizm platformları ile turizmin yerelleşmesi.

Amaç ve Kapsam

Turizm sektörü, Kovid-19 salgını öncesi 320 milyon kişinin istihdamı sağlayan küresel ekonominin üçüncü sektörüdür. 2019 yılında yaklaşık 1.5 milyar kişi turistik ürün satın almıştır. İstikrarlı bir şekilde büyümeyi sürdüren, yoksulluğun azaltılmasında önemli bir rol oynayan turizm, Kovid-19 salgınından en fazla etkilenen sektördür. Yapılan birçok araştırma iklim değişikliğinin turizm sektörünü derinden etkileyeceğini göstermektedir. İnsanoğlu pek çok yabancı hayvanın ve bitkinin yok olmasına neden olmuştur ve olmaktadır. Turizm endüstrisi, yaklaşık %75'ini ulaşımın neden olduğu küresel antropojenik sera gazı emisyonlarının %5,3'üne kadar katkıda bulunmaktadır. Bilhassa doğal kaynakların, yerel kültürün yok olması sürdürülebilir kalkınma ve turizmi olumsuz etkilemektedir. Sürdürülebilir turizm, mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri ön plana koyarak ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan turizmdir. Diğer yandan Dünya

Bankası, iklim değişikliğinden etkilenen gelişmekte olan ülkelere temiz enerji imkânlarının çoğaltılması noktasında kredi vermekte ve teşvik etmektedir. Dünya Bankası, İkinci Dünya Savaşı sonrası harabeye dönen Avrupa ülkeleri başta olmak üzere pek çok ülkenin altyapı yatırımlarını desteklemiş ve hızla toparlanmalarına yardımcı olmuştur. Banka kalkınmada liberal bir anlayışı baştan beri benimsemiştir. Bu nedenle Banka Grubu içinde özel teşebbüsü ve yatırımcıyı koruyan destekleyen Uluslararası Finans Kurumu gelişmekte olan ülkelerde konaklama endüstrisi özel yatırımları kredilendirmiş, teknik destek sağlamış ve kredi verdiği ülkelere yabancı yatırımcının çekilmesine bir kredi değerlendirme kuruluşu gibi olumlu katkı sağlamıştır. Ancak konaklama sektörü bilhassa büyük otel zincirleri, turizmin dijitalleşmesini uzun bir süre tehdit olarak algılamamıştır. Eşler arası (P2P: peer to peer accomodation) konaklama kiralama olmağüstü bir oranda büyümeye devam etmiş ancak otel işletmeleri farklı pazarlara hitap ettikleri ve farklı iş modellerine sahip oldukları için bu ilerlemeyi dikkate almamıştır. Ta ki, yeni maceralar, deneyimler yaşamak için yerli halkla iç içe olmak isteyen ve evlerini kiralaayan özel ilgi turistlerinin görünürlüğü sayısal verilere yansıyana kadar. Dünya Bankası 2018’de yayımladığı “Dijital Platformlar ve Turizmin Geleceği” isimli makalede, Dijital platformlar ve dördüncü devrimin, uçtan uca turizm sektörünün çalışma şeklini bozduğunu, gücü medya şirketlerinden ve otel holdinglerinden tüketicilerin eline kaydıran, eşler arası konaklamanın yaygınlaşmasının geleneksel turizm yapılarını olumsuz etkilediğini ifade etmektedir.

Yöntem

Bu makalede ulusal ve uluslararası literatürde Dünya Bankası ve sürdürülebilir turizm üzerine yazılmış makaleler ve Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, OECD, ILO, IMF gibi kurumların çalışmalarını incelenmiştir. Dünya Bankası Grubu içinde sürdürülebilir turizm, Kovid-19 ve dijital turizm platformları üzerine yazılmış son yıllara ait tüm çalışmalar gözden geçirilmiştir. Uluslararası alanda son dönemde çok incelenen eşler arası konaklama ve turizm sektörüne etkilerini içeren ampirik makaleler incelenmiş ve tüm veriler tamamlama ve karşılaştırma yoluyla yorumlanmıştır. Bu çalışma, sürdürülebilir turizm, paylaşım ekonomisi ve ev tabanlı konaklama anlayışın gelişimine ilişkin ampirik araştırmalar, veri analizi ve Dünya Bankası raporları temel alınarak hazırlanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Dünya Bankası öncü ve tanınmış bir kalkınma örgütüdür. İkinci Dünya Savaşı sonrası üye devletlerin altyapı yatırımlarını finanse ederek, tüm bu ülkelerin piyasa ekonomisine entegre olmasını ve küresel turizmin oluşmasını sağlamıştır. Ancak Banka’nın küresel turizme katkısı,

1956 yılında kurulan Uluslararası Finans Kurumu aracılığıyla küresel otel zincirlerinin ucuz turizm cennetlerine yatırım yapmasıyla artmıştır. Böylelikle Banka'nın desteğiyle 1980'li yıllarda gelişmekte olan ülkelerinin gerek turizmi teşvik gerekse yabancı yatırımı teşvik yönetmelikleri liberalleştirilerek dış yatırımcıya açılmıştır. Ancak sanayi, ulaşım ve turizm faaliyetlerinin ürettiği kirlilik ve tüketim, 1987'de BM Dünya ve Çevre Kalkınma Komisyonu Ortak Geleceğimiz raporunda ilk kez ele alınarak sürdürülebilir kalkınma gündeme gelmiştir. Nitekim 1990'lı yıllarda turizmin sürdürülebilirliği hususunda tartışmalar artarken, Banka grubunun 1992 Dünya Kalkınma Raporu da, Kalkınma ve Çevre konusunu ele almıştır. Banka bir taraftan korunmuş alanların turizme açılması ve yerel halkın sürdürülebilir turizmden yararlanması konusunda çalışmalar yürütürken, diğer yandan paylaşım ekonomisi aracılığıyla dijital platformlar üzerinden gerçek kişiler arasında mal ve hizmetlerin paylaşılmasına dayalı peer to peer accomodation uygulamalarını otelcilik sektörü için tehlikeli görmektedir. Oysaki kitle turizminin gelişmediği nispeten bakir kalan yerel halkın yaşadığı dağlık tarım bölgelerinde ev paylaşımı ve değişimi (bilhassa İspanya, Avustralya, Hindistan gibi ülkelere) her ne kadar Kovid virüsü nedeniyle sekteye uğrasa da, değişik deneyim ve hazlar arayan yüksek gelirli ve bilinçli turistler arasında talep görmeye devam edecektir.

Dünya Bankası ve Kalkınma için Sürdürülebilir Turizm

IBRD, 1944 yılında Bretton Woods Konferansı tarafından oluşturulan iki uluslararası kuruluşun biridir. Başlangıçtaki görevi, harap olmuş Avrupa ülkelerinin savaş sonrası yeniden inşasına ve daha fakir üye ülkelerin kalkınmasına yardımcı olmaktır. Banka, faaliyete geçtiği 1946 yılında ikinci hedefini süresiz olarak ertelemiş ve 1947'de, alıcı ülkelerin ödemeler dengesini sübvans etmek üzere yaklaşık yarım milyar ABD dolarını yeniden imar için hayati önem taşıyan hammadde ve makineleri satın almak üzere döviz (esas olarak dolar) olarak borç vermiştir. Aynı yıl ilan edilen ve 1948'de uygulanan Marshall Planı, iki büyük farklılıkla birlikte, Banka'nın çalışma anlayışıyla örtüşmüştür. Birincisi, müdahale çok taraflı değil iki taraflıdır ve ikincisi, mali taahhüt (yaklaşık 4 \$ milyar) önemli ölçüde daha büyüktür. Banka, aniden Avrupa'daki faydasının büyük ölçüde azaldığı dönemde amacını değiştirmesi gerektiği gerçeğiyle hazırlıksız olarak karşı karşıya kalmıştır. Nitekim Banka, “geri” veya “az gelişmiş” olarak adlandırılan ülkelere ekonomik yardım sağlamak üzere yeni bir varlık nedeni bulmuştur (Alacevich, 2009: 2). IBRD, Dünya Bankası'nı oluşturan iki ulus üstü finans kurumdan biridir ve diğeri ise IDA'dır. Dünyanın en fakir ülkelere kalkınma kredileri vermeye kendini adanmış olan IDA imtiyazlı kredi verebilen bir uluslararası finans kuruluşudur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toparlanmanın ardından, IBRD yetkisini küresel ekonomik büyümeyi artırma

ve yoksulluğu ortadan kaldırma yönünde genişletmiştir. Bugün, IBRD hizmetlerini orta gelirli ülkelere veya kişi başına düşen gelirin yıllık 1.026\$ ile 12.375\$ arasında değiştiği ülkelere yönlendirmektedir (Kenton, 2021).

Banka, 189 üye ülkesiyle kalkınmanın tüm mühim alanlarında çalışmaktadır. Çok çeşitli finansal ürünler ve teknik yardım sağlarken ülkelerin karşılaştıkları zorluklara bilimsel, yenilikçi çözümler üretmeleri, paylaşımları ve uygulamalarını hususunda yardımcı olmaktadır (World Bank, 2021: What We Do). Banka'nın kalkınma politikası, üç temel üzerine şekillenmiştir. Bunlar; özel mülkiyet, özel girişimcilik ve piyasa ekonomisi. Nitekim yoksulluğun azaltılması ve ekonomik kalkınmanın anahtarı olarak yabancı sermaye yatırımlarını ve piyasa ekonomisini incelemektedir. Türkiye dâhil pek çok ülkede özel sektörün teşviki için yabancı sermayeli kalkınma bankalarının kurulmasına öncülük etmiştir. Nitekim 1950 yılında Banka, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası'nın (TSKB) Türkiye'de faaliyete geçmesini teşvik etmiştir. Böylelikle, bilhassa Kuzey Batı Anadolu'da tüketime dayalı özel sermayeli imalat sanayiinin kurulmasına TSKB aracılığı ile katkıda bulunmuştur (Küçük, 2019).

Banka, dünya çapında sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı ve yoksulluğu azaltmak üzere faaliyet yürüten bir ulus üstü finansal kurumdur. Bu hedeflerine, politika tavsiyesi, teknik yardım, kredilendirme, araştırma üretimi ve ekonomik analiz sağlama yoluyla ulaşmaktadır (Gilbert, Powell ve Vines, 1999: F598).

Banka'nın turizm sektörü ile ilgisi 1950'den beri sürmektedir. Ancak 1950'li yıllar boyunca üretime dayalı yatırımı temel alan kalkınma modelleri tüm dünyada popülerdir. 1950-1960 dönemi incelendiğinde gerek Dünya Bankası'nın Türkiye için hazırladığı Barker Raporu gerekse 1946 sonrası hazırlanan benzer raporlarla Türkiye'ye önerilen, kamu kesiminin küçültülmesi ve özel sermaye yatırımlarına öncelik verilmesi yönündedir. Ancak bilhassa 1953 yılı sonrası Kamu İktisadi Teşebbüslerinin kuruluşu hızlandırılmıştır. Böylece Demokrat Parti Hükümetleri döneminde, 1950-55 yılları arasında, MKE, Et Balık Kurumu, Türkiye Çimento Sanayi A.Ş, DMO, Kâğıt Sanayii, Demir Çelik ve Turizm Bankası gibi pek çok kurum faaliyete geçmiştir (Babüroğlu, 1982).

Turizm ve Dünya Bankası

Aydınlanma çağında ortaya çıkan fikir akımları (rasyonalizm, bilimsel tanıma, tümevarım yöntemi) sanayi çağı için önemli önkoşullar oluşturmuştur. Kalvinizm, bilimsel ilerleme, keşifler ve icatlar sanayi devrimine yol açmıştır. İnsan ve hayvan emeği makinelerle değiştirilirken tarım toplumu uzaktan tedarik sistemiyle dönüştürülmüştür. Fosil enerji

taşıyıcıları ise endüstriyel gelişimin çekirdeği haline dönüşmüştür. Gıda ve ilaç tedarikindeki gelişmeler ve sosyal reformlar, demografik dönüşümlerin başlangıcı olmuştur. Ekonomik gelişmeler, organizasyon, iş bölümü, uzmanlaşma gibi yeniliklere şiddetli siyasi ve toplumsal krizler eşlik etmiştir. Öyle ki, 1760 yılından (sanayileşmenin başlangıcından beri), 2015 sonunda dünya nüfusu 7, 4 milyara ulaşmıştır (Engelbrech, 2017: 29).

Turizm, insanların boş zamanlarıyla ilgili amaçlar için başlangıç ve varış noktası arasındaki hareketi kapsayan coğrafi olarak belli bir olgudur. Pearce'ın belirttiği üzere, hareket turizmin temel unsurudur ve başka hiçbir disiplin coğrafya olarak turizm fenomeninin mekânsal örüntülerine odaklanamaz (Boavida-Portugal, Rocha, Ferreira and Zêzere, 2018: 33).

Dünya nüfusunun ve ekonomik refahın artmasıyla yükselen küresel turizm hareketi çok eskilere dayanmaktadır. Dinlenme ve eğitim seyahatleri eski zamanlarda ve hatta daha önce Mısır'da firavunlar döneminde bile mevcuttur. Sonraları, lüks bir yaşam tarzından kaynaklanan yolculuklar ve eğlence esasen, deneyim ve rahatlama arayışının kanıtıdır. Nüfusun ayrıcalıklı grupları, ilk yolculukları zevk için geliştirdiler. Pek çok insanın eski Mısır kültürünün ünlü anıtlarını ve kalıntılarını ziyaret ettiklerini eski yazıtlardan öğrenmekteyiz. Oracle'ı sorgulamak için Delphi'ye gittiler, Pythian Oyunlarına (müzikal ve spor yarışmaları) veya ilk Olimpiyat Oyunlarına katıldılar. Eski Roma, seyahate ve belirli tatil biçimlerine hız kazandırmıştır. Altyapının gelişmesi nedeniyle tatil seyahatleri giderek daha önemli hale gelmiştir. MS 300 civarında, 90.000 kilometrelik ana caddelere ve 200.000 kilometrelik daha küçük kırsal yollara sahip bir yol ağı bulunmaktadır (Gyr, 2010).

Yirminci yüzyılın ilk yıllarında, seyahat teknolojilerde yaşanan gelişmeler, artan zenginlik ve dışa dönük aktivitelere yoğunlaşan ilgi beraberinde turizm genişlemeye devam etmiştir. Ulaşım alanında gelişmeler, insanların kitleler halinde seyahat etmesine izin vermiştir. Esasen o dönemin mantığı kitlesel üretim ve kitlesel tüketimdir. Kökleri 18. yüzyıla kadar gitsede seyahat, kitleler için hâlâ bir yeniliktir ve talebin homojen karakteri, herkese uygun standart ürünlerin üretilmesine neden olmuştur. 1930'lardan itibaren, motorlu araçların artan bulunabilirliği turizmi daha da canlandırırken iki savaş arası yıllarda uçaklar, özellikle Avrupa'da daha zengin sınıflar için bir seçenek olarak turizm pazarında küçük küçük rol oynamaya başlamıştır. İlâveten, düşük gelirli bir pazara yönelik tatiller için 1930'ların tatil kampları önemli bir gelişmedir ve halk tarafından geniş çapta kabul görmüştür. Konseptin ani başarısı, tüm kıyı bölgelerinde ve hatta iç tatil merkezlerinde benzer yapıların inşasıyla sonuçlanmıştır. Ayrıca 1960'larda Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika'nın serin ve değişken

iklimlerinden güneşe doğru artan çekicilik, paket turların ortaya çıkmasını teşvik etmiştir. Böylelikle turizmin kitlesel özelliği daha da güçlenmiştir (Sezgin ve Yolal, 2012: 73).

İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD öncülüğünde temelleri atılan yenedünya düzeninin ikiz kurumlarından IBRD (daha sonra Dünya Bankası adını alır) küresel turizmin gelişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Keza kuruluş sermayesinin yaklaşık %35'i ABD tarafından sağlanan Banka öncelikle savaştan harap olmuş Batı Avrupa'nın yeniden imarında önemli bir finansman sağlayıcısıdır. Nitekim düşük faizli kredilerle desteklenen altyapı yatırımlarıyla Avrupa kısa sürede toparlanmış ve turizm hareketleri başlamıştır (Bahar, 2013: 4; Küçük, 2019).

Böylelikle, II. Dünya Savaşı'ndan buyana kitle turizmi, tüm dünyada hükümetler tarafından teşvik edilen kilit endüstrilerden biri olmuştur. Modern zamanlarda, ekonomik küreselleşme gibi birçok gelişme, sürdürülebilir turizmde büyük bir ilerleme sağlamıştır. Turizm günümüzde dışa kapalı bazı gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde nispeten küçük bir rol oynamasına rağmen, ekonomik büyümenin motoru, yoksulluğu ortadan kaldırmanın bir aracı ve işsizlik sorunlarının ilacı olarak görülmektedir. Bilhassa toplumun en savunmasız kesimlerinde yaşam kalitesinin artırılması olanak tanıyan bir sektör olarak nitelendirilmektedir (Zargham, 2007: 1011).

Dünya Bankası'na göre göre turizm, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde ekonomik kalkınma ve istihdam yaratılması için kilit bir sektördür. Banka için güçlü bir turizm sektörü, bir ülkenin ekonomisine şu yollardan katkıda bulunmaktadır:

- Milli geliri yükselterek ve ihracat gelirlerini artırarak,
- Gençler ve kadınlar da dâhil olmak üzere çok sayıda iş üreterek,
- Ekonomik çeşitlendirmeyi teşvik ederek,
- Gerileyen kırsal yaşam ve uzak bölgelerin canlanmasına ve gelişimine yardımcı olarak,
- Ülkeleri birbirine bağlayan bir zemin oluşturarak, diğer sektörlerle olan bağlantıları aracılığıyla dolaylı katkılarda bulunarak (World Bank Group, 2013).

Turizm, özellikle gelişmekte olan ekonomiler için ekonomik büyüme ve istihdam yaratmanın etkili bir itici gücüdür. Birçok ülkenin kalkınma stratejilerinde endüstrinin merkezi rolünü desteklemek üzere turizm için iyi bir iş ortamı gereklidir. Gelişmekte olan ülkeler arasında önemli bir büyüme potansiyeline sahip olan sektöre yapılan yatırımlar, yoksulluğun azaltılmasında önemli olumlu yansımalara sahip olabilir. Turizm, çok sayıda alt sektörden oluşan karmaşık bir endüstridir. Bir turizm ürününü neyin oluşturduğunu ve nasıl vergilendirileceğini tam olarak tanımlamak zordur; turizm tek bir mal değil, çok çeşitli

tedarikçiler tarafından sağlanan birçok farklı mal ve hizmetin toplamıdır (Corthay ve Loeprick, 2010).

Turizmin Ekonomik Önemi ve Dünya Bankası

Son yıllarda turizm, küresel ölçekte önemli bir ekonomik faaliyet haline gelmiştir. Giderek birbirine daha da fazla bağlanan bir dünyada seyahat etmek, yalnızca bir lüks yada ayrıcalık olarak değil, aynı zamanda iyi bir yatırım olarak da daha erişilebilir "ürün" haline gelmektedir. Ağırlıklı bir şekilde uluslararası bir faaliyet olarak turizm, gelişimini etkileyen sayısız küresel değişime (politik ve teknolojik, sosyal ve demografik) maruz kalmaktadır. Tüm bu değişikliklerin birleşimi, seyahatleri öncesinde ve seyahatleri sırasında destinasyonları hakkında giderek daha fazla bilgi sahibi olan turistlerin dönüşen tüketim alışkanlıklarına da yansımaktadır (MBS, 2014: 614). Nitekim belirsiz bir küresel ekonomik görünüme rağmen, turizm sektörü nispeten dirençli kalmıştır. Devam eden, küreselleşmenin bir sonucu olarak ülkelerin çoğunda (özellikle Çin) orta sınıfın büyümesiyle tüketim, hız kazanmaya devam etmiştir. Nitekim Kovid-19 salgınına rağmen, başta ABD ve Çin olmak üzere lüks tüketim ürünlerine ilgi artmaya devam etmiştir. Günümüz küresel lüks ürün pazarında en büyük paya sahip ülkeler arasında yer alan Çin'de satışların Kovid-19 kısıtlamalarından belli bir süre sonra artmaya devam etmesi ve ABD'nin ekonomisinin toparlanması ile 2021 yılının ilk çeyreğinde satışlar eski düzeyine gelmiş ve küresel gelir artmıştır. Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) 2011 verilerine göre, sektör küresel GSYİH'nın yüzde beşini ve dünya hizmet ihracatının yüzde 30'unu oluştururken dünya çapında 235 milyon iş üretmektedir (World Bank Group, 2013; Dünya Gazetesi, 17.05.2021). Nitekim turizm sektörü, birçok ülkede ekonomik çeşitlendirme için uygun bir araç olduğunu kanıtlamıştır. Turizm ve konaklama sektörü, yaygın görüşe göre bir ulusun yoksulluğun azaltılması ve işsizlik belasının üstesinden gelmesinin en iyi yoludur. Konaklama endüstrisi, günümüz küresel ekonomisinde inanılmaz bir öneme sahiptir. Turizm, 2017 yılında 8, 2 trilyon ABD dolarının üzerinde genel parasal etkisi (anında, dolaylı ve başlatılmış) ile dünyanın itici endüstrilerinden biridir (Omodero, 2019: 148).

Dünya Bankası'nın 1992 Dünya Kalkınma Raporu *Çevre ve Kalkınma* adıyla yayımlanmıştır. Raporun başlangıcında sürdürülebilir adil bir kalkınmanın başarısı insanoğlunun dünden bugüne karşıya karşıya kaldığı en büyük zorluklardan biridir ifadesi bulunmaktadır. Kalkınmanın temel görevi fırsatlar sunmaktır böylece tüm bu insanlarla daha iyi durumda olmayan yüz milyonlarcası hep birlikte potansiyellerine ulaşabilirler. Ancak kalkınmanın arzu edilirliliği evrensel olarak kabul edilmiş olsada, son yıllarda çevresel kısıtlamaların kalkınmayı

sınırlayıp sınırlayamayacağı ve dolayısıyla gelirlerin ve gelecek nesillerin yaşam kalitesini bozup bozmayacağı konusunda artan endişeler bulunmaktadır. Ekoturizm, sürdürülebilir balıkçılık ve genetik araştırma, kalkınma ve biyolojik çeşitlilik için iyi olacaktır (World Development Report, 1992).

Turizm stratejisi, yatırım ortamını iyileştirmeyi, yabancı yatırımı teşvik etmeyi ve kamu-özel ortaklığını desteklemeyi, hava taşımacılığı kapasitesini ve altyapısını iyileştirmeyi ve hükümet politikalarını reforme ederek istenen sonucu elde etmek üzere hareket etmeyi gerektirir (Prasain, 2016). Dünya Bankası, 90'lı yıllarda küresel ölçekte çevre sorunlarının ortaya çıkmasıyla birlikte 2000'li yıllarda sürdürülebilir turizm üzerine projeler yapmaya başlamıştır. Bilhassa az gelişmiş ülkelerin turizm destinasyonlarına ve henüz tam ilgi görmeyen ülkelere yönelmiştir. Örneğin Etiyopya Sürdürülebilir Turizm Geliştirme Projesi'nin amacı, turizm, döviz, kazanç ve istihdam hacmini artırmak üzere hedeflenen destinasyonlarda turizm ürün ve hizmetlerinin kalitesini ve çeşitliliğini artırmaktır. Aynı zamanda özellikle kilit destinasyonlarda: (i) yıllık uluslararası ziyaretçilerin artması; (ii) daha yüksek döviz kazançlarına dönüşen ziyaretçilerin ortalama harcamaların artırılması ve (iii) doğrudan ve dolaylı turizm ile ilgili işlerin artırılması hedeflenmektedir (World Bank Group, 2009). Banka'ya göre turizm, tüm dünyada ekonomik büyüme ve istihdam yaratma aracı olarak kendini kanıtlamıştır. Banka'nın Afrika Bölgesi Turizm Stratejisi, Afrika ülkelerinin ekonomik olarak üretken sürdürülebilir turizm sektörleri inşa etmek üzere doğal ve kültürel turizm varlıklarından yararlanmalarına yardımcı olacak bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır (World Bank Group, 2011).

Turizm, yurt içi ve yurt dışı talebi harekete geçirerek diğer endüstrilerin birçoğunu olumlu yönde etkilemektedir. Örneğin Nepal'deki Avrupalı turistlerin artışı, Batı'ya pashmina (bir tür yün kaşmir) ihracatının hızla artmasına neden olmuştur. Pashmina, yalnızca Himalayalar'ın yüksek rakımlarında bulunabilen Chyangra keçisinin boynundaki ve göğsündeki yumuşak kürktür. Her ne kadar Hindistan ve Nepal'de yüzyıllardır bu yünden yapılmış şallar ve battaniyeler giyilse de Avrupalı turistler tarafından paşminanın bu “keşfi” ve kumaşın bu turistler tarafından kendi ülkelerinde moda olarak tanıtılması, nihayetinde Nepal'in Batı'ya pashmina ile ilgili ihracatında hızlı bir artışa neden olmuştur (Varela ve McKenna, 2013).

Dünya Turizm Örgütü'ne (WTO) göre, turist sayısı bir önceki yıla göre %4 artarak, 2019'da 1.460 milyon toplam uluslararası turiste ulaşılmıştır. 2009 ve 2019 arasında, uluslararası turizm gelirlerindeki reel büyüme (%54), dünya GSYİH'sindeki (%44) büyümeyi aşmıştır. Böylelikle, 2019'da 1.481 milyar ABD Doları toplam uluslararası turizm gelirin'e ulaşılmıştır. 2019'da tüm

bölgeler, başta Orta Doğu'nun (+%8) öncülüğünde turist gelişlerinde artış yaşamıştır. Asya ve Pasifik ve Avrupa'nın her ikisi de %4 büyüme kaydedilmiştir. Küresel ekonomik yavaşlama döneminde, turizm harcamaları, özellikle dünyanın en çok harcama yapan on ülkesi arasında büyümeye devam etmiştir. Aynı zamanda 2019 yılı, Avrupa'daki birkaç düşük maliyetli havayolunun ve İngiliz tur operatörü Thomas Cook'un çöküşüyle sektörde büyük değişimlerin yılı olmuştur (UNWTO, 2020).

Sürdürülebilir Turizm ve Dünya Bankası

Turizmin çevre ile ilişkisi karmaşıktır. Olumsuz çevresel etkiler, turizm endüstrisinin doğasında vardır. Bu etkilerin başında, balta girmemiş ormanlara kadar alt yapı inşaatları, karayolları, havalimanları, oteller, tatil köyleri ve restoranlar, golf sahaları, mağazalar gibi turizm alt ve üst yapısı inşaatları vardır. Öte yandan turizmin sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olabilmesi için endemik bitki örtüsü ve doğal çevrenin korunması ve muhafazasına yardımcı olması gerekmektedir. Ancak, 2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre, tüm canlıların %0,01 olan insan türü, dünyada yaşayan yabani hayvanların %83'ünü, bitkilerin ise yarısından fazlasını yok etmiştir ve günümüzde endemik ağaç türleri de hızla yok olmaktadır. (Sunlu, 2003: 263; BBC News Türkçe, 22.05.2018).

10.000 yıldan fazla bir süredir iklim değişmektedir. İklim bilimi, ortalama sıcaklıklar yükseldikçe, ısı dalgaları ve sel gibi akut tehlikelerin sıklık ve şiddet bakımından arttığını ve kuraklık ve yükselen deniz seviyeleri gibi kronik tehlikelerin yoğunlaştığını bulmuştur. Oysaki Paris İklim Anlaşması ulusların sıcaklık artışını 1.5 °C ile sınırlamaya yönelik çaba harcamasını istemektedir. Açıkça, Paris iklim anlaşmasının hedeflerine ulaşmak, küresel ekonominin tüm sektörlerinde karbon salınımını acil ve önemli bir azaltma çabasını gerektirecektir. 2016 yılı sonu itibariyle, insan kaynaklı küresel ısınma, sanayi öncesi (1860–1880) dönemin sıcaklığın 1 °C üzerine çıkmıştır, günümüzde ise on yılda 0,1 °C–0,2 °C oranında artmaktadır (Matthews, Zickfeld, Knutt, R Allen, 2018).

Turizm, iklim değişikliğine karşı oldukça hassas bir ekonomik sektör olarak kabul edilir ancak küresel ısınmanın nedenlerinden biri olan sera gazlarının salınımına katkıda bulunmaktadır. Nitekim turizmin iklim değişikliğinden kaynaklanan olumsuz etkileri azaltmak üzere, sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmıştır. İklim değişikliği turizm destinasyonlarının rekabet güçlerini ve sürdürülebilirliğini etkilemektedir. Turistler için, daha az kirletici ulaşım araçlarının seçimi, sıfır karbon ayak izine sahip ürün ve faaliyetlerin araştırılması ve hava taşımacılığını kullanırken ortaya çıkan karbon salınımının telafi edilmesine yönelik alternatif çalışmalar yapılması gerekmektedir. Hükümetler, enerji kullanımında verimliliği artıran

farkındalık ve uygulamaları teşvik etmelidirler. Ulaşım ve konaklama sektörlerinde su ve enerji verimliliği sağlanmalıdır. Bu bağlamda, Türkiye'nin, Paris iklim anlaşmasında belirlenen temiz enerji hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak üzere Dünya Bankası'ndan 3,2 milyar dolarlık kredi alacağı Banka'nın Başkan yardımcısı Bjerde tarafından açıklanmıştır (Reuters, 2021; Grimm, Alcântara, Sampaio, 2018).

Dünya Bankası, Sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olan Binyıl Kalkınma Hedefleri gerekliliklerine uygun hareket etmektedir. Vilankulo, Bazaruto takımadalarına açılan kapıdır. Son gelgit olayları ve siklonlar, şehri koruyan mevcut bir deniz duvarına zarar vermiştir. Banka, ağır altyapı yerine koruma için ekolojik seçenekleri (örneğin bitkili kum tepeleri) araştırarak yeni bir deniz duvarını finanse etmeyi teklif etmiştir. Dünya Bankası'nın 'Çevresel ve Sosyal Açından Sürdürülebilir Ağ'ın bir parçası olan "Climate Change" sitesi, iklim değişikliği ile ilgili temel endişeleri ve Dünya Bankası programları ve araştırma projeleri hakkında bilgileri içermektedir; özellikle gelişmekte olan dünya ile ilgili olarak uluslararası iklim değişikliği hakkında bilgi; çevrimiçi yayımlar, sağlamaktadır (Simpson, Gössling, Scott, Hall ve Gladin, 2008: 55 ve 120).

Dünya Turizm Örgütü tarafından düzenlenen (2003), İklim Değişikliği ve Turizm isimli uluslararası konferansın son oturumun konusu, turizmin kirliliği azaltmadaki sorumluluğudur. "Kirlenenden öder" ilkesi, tüm ilgililer ve özellikle turizm endüstrisinin kendisi tarafından çevresel açıdan sürdürülebilir turizme daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği anlayışına yol açmıştır. Böylece, iklim değişikliği ve turizm endüstrisinin karşılıklı bağımlılığı bir kez daha vurgulanırken sürdürülebilir turizm çözümlerinin bulunmasının önemi hatırlatılmıştır (World Tourism Organisation, 2003: 50).

Sanayileşmenin ürettiği kentleşmenin getirdiği monotonluk, rekabet, hız ve insan ilişkilerindeki azalma eğilimi nedeniyle kırsal turizme doğru bir hareketlenmeye neden olmuştur (Çeken, Dalgın ve Karadağ, 2009: 31). Aynı zamanda, kıyı bölgelerindeki turizm gelişiminin olumsuz çevresel etkileri, turizm faaliyetinin kendisinden, aşırı nüfustan, kirlilikten, kıyı bölgelerinde aşırı ev, otel ve tatil köylerinin inşa edilmesinden, ayrıca yoğun tarımsal ve endüstriyel gelişmeden, aşırı avlanmadan, deniz taşımacılığından ve iklim değişikliğinden kaynaklanmaktadır (Papageorgiou, 2019: 30).

Konaklama, perakende ve havacılık gibi diğer birçok sektörle bağlantılı küresel bir ekonomik sektör olarak turizmin iklim değişikliğine önemli bir katkıda bulunduğu konusunda genel bir fikir birliği vardır. Bu nedenle turizmin sera gazı emisyonlarını azaltmak ve iklim değişikliğini ele almak için büyük çaba sarf etmesi gerekmektedir. UNWTO (Birleşmiş Milletler Dünya

Turizm Örgütü), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) tarafından yaptırılan araştırma, küresel turizmle ilgili CO2 emisyonlarının 2005 yılında toplam küresel emisyonların yaklaşık %5'ini (tahmini %3,9 ila %6,0 aralığında) oluşturduğu ifade edilmiştir. Bu emisyonların çoğu, turistlerin hava yolculuğu ile ulaşımından üretilmektedir. 2035 yılında turizmden kaynaklanan toplam emisyon 2005 yılında 2 katından fazla olacaktır (Hong, 2018: 50-51).

Nitekim küresel turizmin gelişimi durdurulamazken kontrol edilebilir kanallarla yönlendirilmesi mümkündür. Turizm, uluslararası düzeyde üzerinde durulması gereken bir olgudur. Turizmi anlamak üzere sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkeler yakın işbirliği yapmalıdır. Elbette başka sorunlar da bulunmaktadır. Örneğin, ölçülmesi zor olan gelişmekte olan ülkelerde turizmin ekonomik çarpan etkilerinin; sosyo-ekonomik, sosyo-psikolojik ve iç politik yansımaları bulunmaktadır. Bu kesinlikle küçümsenmemelidir - zengin ve görünüşte aylak beyaz turistler, asgari geçim düzeyinde bir yerli nüfusun önünde neredeyse inanılmaz refahlarını sergilerler. Böylece yerliler tatile gelen ziyaretçilerin davranış ve tüketim alışkanlıklarının kendilerinin günlük alışkanlıklarından ve standartlarından farklı olduğunu, istisnai olduklarını ve bunun için çalışılması ve biriktirilmesi gerektiğini takdir edemezler (Hasselblatt, 1973: 244).

Banka'ya göre sürdürülebilir kalkınmanın temel bir unsuru çevresel sürdürülebilirliktir. Seyahat ve turizm öncelikle bir özel sektör faaliyeti olmakla birlikte, sürdürülebilir olması için etkin ve koordineli kamu sektörü desteğine ihtiyaç duymaktadır. Nitekim turizmin yeterince planlanmaması ve yönetilmemesi, olumsuz çevresel ve sosyal sonuçlara yol açabilir ve yerleşik topluluklar için turizmin ekonomik faydalarını azaltabilir. Beşeri sermayeyle doğal kaynakların kaliteli kullanımını ön planda tutan uzun süreli kalkınma modeli sürdürülebilir kalkınma olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980'lerden buyana uluslararası çevrelerde uluslararası politika ve kalkınma alanında çok taraflı olarak incelenen kalkınma kavramında tam bir fikir birliği yoktur. Günümüzde doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ile yapılan üretim faaliyetleri, turizm ekonomisi ve diğer ekonomiler olmak üzere azımsanmayacak bir katkı sağlamaktadır. Sermayenin kıt olduğu ancak konumu, iklimi, özellikleri ve kültürü dışa açılmaya elverişli olan ülkelerde turizm sektörünün yabancılara açılmasıyla kalkınma, hizmetler sektörüne doğru kaymaktadır. Böylelikle, uluslararası mal ve hizmet ticareti başta olmak üzere turizm sektöründe çok uluslu şirketlerin yatırımları dikkat çekici bir şekilde artmaktadır. Ancak Banka'nın pek çok raporunda belirttiği üzere, sanayi ötesi toplumda post endüstriyel üretim

süreçlerinde önemi artan bir üretim faktörü olarak nitelikli beşeri sermaye karşımıza çıkmaktadır (World Bank, 2018: Cultural Heritage; Akiş, 2019).

“Korunan Alanlarda Bankacılık: Yerel topluluklara fayda sağlamak için sürdürülebilir doğa temelli turizmin teşvik edilmesi” başlıklı raporu ile Banka, özgün yatırımın yerel işletmeler ve haneler için - turizm sektörüyle doğrudan bağlantılı olsun olmasın - bir dizi faydayı tetiklediğini ifade etmektedir. Bu ekonomik faydalar göz önüne alındığında, rapor korunan alanlarda sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi gerektiğini savunmaktadır (World Bank Report, 2021).

Banka, pek çok raporunda sürdürülebilir turizmin faydalarını ve ekonomik yararını anlatmaktadır. Sürdürülebilir turizmin gelişimi için dikkate alınması gereken 20 sebep Banka’ya göre şunlardır: Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme açısından 1. GSYİH Büyümesini Teşvik Eder, 2. Uluslararası Ticareti Artırır, 3. Uluslararası Yatırımı Yukarıya İter, 4. Altyapı Geliştirmeyi Yönlendirir, 5. Düşük Gelirli Ekonomileri Destekler. 6. Etkili bir şekilde iş üretir, 7. Kapsayıcı Büyüme Teşvik Eder, 8. Kırsal Toplulukları Güçlendirir, 9. Kentsel Alanları Canlandırır, 10. Seyahat Teknolojisi ile Gelire Erişimi İyileştirir, 11. Kadınlara Fayda Sağlar, 12. Kaynak Verimliliği, Çevre Koruma ve İklim açısından Zanaatkârları Destekler, 13. Doğal Kaynakları Korumayı Kolaylaştırır, 14. İklim Değişikliği Bilincini Artırır, 15. Kültürel Değerler, Çeşitlilik ve Miras açısından Mavi Ekonomiyi Güçlendirir, 16. Kültürel Alanları Korur, 17. Karşılıklı Anlayış, Barış ve Güvenlik açısından Manevi Kültürü Sürdürür, 18. İnsan sevgisini Yayar, 19. Kültürlerarası Anlayışı Yeşertir, 20. Çatışma Sonrası İyileşmeye Yardımcı Olur (International Finance Corporation 2017: 7).

Dijitalleşme, Sürdürülebilir Turizm ve Kovid-19

1992 yılında BM Çevre ve Kalkınma Konferansı düzenlenmiştir. Bu küresel konferans, insana ilişkin sosyo-ekonomik faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisine odaklanmak için 179 ülkeden siyasi liderleri, diplomatları, bilim adamlarını, medya temsilcilerini ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirmiştir. Ayrıca, gezegendeki insan yaşamını sürdürmek üzere ihtiyaçlarımızı karşılamada ekonomik, sosyal ve çevresel kaygıları bütünleştirmenin ve dengelemenin hayati önemini vurgularken hükümetler ve vatandaşları arasında kalkınma için sürdürülebilirliğin nasıl sağlanacağı konusunda canlı bir tartışma başlatmıştır (UN, 1992: Rio)

Diğer yandan, turizm sektöründeki dijital ilerleme, bilinçli turistlerin yeni destinasyonlar keşfetmelerine ve daha uzak yerlere gidebilmelerine neden olmaktadır. Dijital platformlar sayesinde turistler yerel kültürü ve yeni maceraları deneyimlerken, ailelerin yanında konaklayabilmektedir. Yerel halkın daha fazla katılımını isterken onların sömürülmesini

istemeyen bilinçli turistler, çevre dostu olmayan bir turizmin sürdürülebilir olamayacağını farkındadırlar. Mauritius Cumhuriyeti, İnsan Gelişme endeksi yüksek, Dünya Bankası tarafından gelişmiş ülkeler içine dâhil edilen tek Afrika ülkesidir. Hint Okyanusu'nun ortasında yer alan Mauritius adası bilinçli ve yüksek gelirli turistlerin tercih ettiği, sürdürülebilir turizmin önem kazandığı bir turistik destinasyondur. Turizm Bakanı turizmin sürdürülebilir olması için çevre dostu olması ve yerel halkı içine alması gerekir demektedir. Gürcistan Turizm Heyeti'nden A. Kekelia, pazarlama bütçesinin yüzde seksenini dijital kaynaklara harcadıklarını, dijital katalog hazırladıklarını ve yerel halkı sürdürülebilir turizmin önemi hususunda eğittiklerini söylemektedir. Diğer yandan dijital teknoloji altyapısı ile Dubai, özellikle iş ve eğlence amaçlı seyahat edenlerin cazibe merkezlerinden biri olmuştur. Böylelikle tüm bu ülkeler yapılan her reformun BM Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri ile uyumlu olması ve sürdürülebilir turizmi desteklenmesi için uğraşmaktadır (Witherspoon 2018).

Son 30 yıldır, ekonomi büyük bir dijital dönüşüm geçirmektedir. Yazılım çözümleri, Web hizmetleri ve daha yakın zamanda derin öğrenme algoritmaları, yapay zekâ ve dijital platformlar gibi soyut dijital varlıklar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yayılması ve ilerlemesi nedeniyle giderek daha fazla benimsenmektedir (Bertani, Raberto ve Teglio, 2020: 329). Arama maliyetlerini azaltan ve gezginlere belirli bir destinasyon hakkında daha fazla bilgi sağlayan dijital platformlar seyahat etmenin parasal ve parasal olmayan maliyetlerini düşürüp, uluslararası turizm hareketlerini artırmaktadır (Lopez-Cordova, 2020: 24).

Dijital altyapısı ve 5G teknolojisi ile turistlere şehir hayatından kopmadan bir deneyim yaşatan Dubai ve Barselona akıllı şehir uygulamasına geçmiştir. Nitekim iş ve eğlence amaçlı turizmde Dubai önemli bir yere sahip olmuştur (Türsab, 2019). Banka'ya göre dijital platformların turizme etkisi çok büyüktür. Eşler arası konaklama (peer to peer accomodation; P2P), Dünya Bankası için yıkıcı bir etkiye sahiptir. P2P konaklama, bireylerin para karşılığında kısa süreli konaklama için bir oda veya evin tamamını teklif etmesidir. Bu yeni ürünün hızlı büyümesi, otel endüstrisini sarsıyor ve seyahat ederken bir destinasyon ve toplulukla etkileşim kurmak için yeni bir yol açıyor (World Bank Group, 2018: Sharing Economy).

Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılının sonunda görülen yüksek ateşli pnömoni vakalarının ardından Ocak 2020'de DSÖ, Kovid-19 virüsü kaynaklı hastalığı küresel acil durum olarak ilan edilmiştir. Kovid-19 hastalığının yayılmasına, iklim, bölge ve etnik kökene bakılmaksızın tüm dünyadaki insanları etkileyen yeni korona virüs SARS CoV-2 neden olmuştur. Dünyanın dört bir yanından hükümetler, virüsün yayılmasını önlemek için vatandaşları ve ekonomilerini şokta desteklemek üzere önlemler almıştır. Çoğu geleneksel politika aracı, krizin etkisini azaltmak

için etkinleştirilirken, bu krizin doğası bunların etkinliğini köreltmıştır. Ulusal ve uluslararası sınırların kapatılmasının yanı sıra Kovid-19 karantinası, turlar ve seyahat endüstrisini, maksimum etkilemiştir. Otellerde ve tatil köylerinde saat başı ücretle çalışan işçilerin büyük çoğunluğu işten çıkarılmıştır. Nitekim ünlü oteller zinciri Marriott International'ın 10.000'e yakın çalışanı, toplam 174.000 çalışan arasından işten ayrılmak zorunda kalmıştır. Çin'de otel doluluk oranları Ocak 2020 sonunda %89 düşerken, ABD'de otel odası başına gelir 7 Mart 2020'yi takip eden haftada %11,6'ya düşmüştür. ABD'deki çeşitli otel şirketleri, bu belirsiz dönemde çalışanlarına doğrudan yardım etmek için 150 milyar dolar harcarken, Şubat ortasından bu yana işlerinde 1, 5 milyar dolar zararla karşı karşıya kalmıştır. Las Vegas, Casino işiyle ünlüyen büyük bir kayıpla tamamen sessiz bir şehir haline gelmiştir. MGM Resorts International, Las Vegas'taki kumarhanelerin operasyonlarını geçici olarak askıya aldığını ilan etmiş ve Mart ayından itibaren hepsini kapatmıştır. Almanya'da otel doluluklarında %36'lık bir düşüş olmuş ve Roma dâhil İtalya'da otel doluluk oranı inanılmaz bir şekilde sadece %6 gerçekleşmiştir. Londra'da otel doluluk oranı oldukça sabit olmasına rağmen, doluluk oranı %47'de kalmıştır. Salgın nedeniyle konaklama endüstrisi en büyük darbeyi alırken, turistlerin gelecekte ünlü otellerde güvenli bir konaklama geçirme inancını geri kazanma hususunda büyük bir belirsizlik olacaktır (Adithya ve Girigoswami, 2021, s.4; Mooney ve Zegarra, 2020: 14).

Korona virüs salgınında, çok az sektör turizm kadar hızlı bir düşüş yaşamıştır. Seyahat ve turizmi kolay ve ekonomik hale getirerek bizi birbirimize daha da yakınlaştıran teknolojik devrim (yılda bir milyar seyahati besleyen bir devrim), evde kalmamızı talep eden bir virüsü durdurmakta çaresiz kalmıştır. Virüs yayıldıkça veriler hızla değiştiği için turizm kayıplarının anlık görüntüsünü almak zorlaşmıştır. Kovid-19 salgınından en çok etkilenenler arasında Amerikan seyahat endüstrisi bulunmaktadır (Becker, 2020).

2020'de ABD'de iflas ilan eden ve kısmen Kovid-19 salgınına sorumlu tutan 340'tan fazla şirket bulunmaktadır. Bilhassa turizm alanında Thomas Cook (İngiliz tur operatörü) 178 yıldır faaliyet göstermesine rağmen Kovid -19 salgınında iflasını açıklamıştır. İngiltere tarafından yapılan açıklamada, İngiliz tur operatörünün, ticari faaliyetlerine son verildiği anons edilmiştir. Oysaki 2020 yılına kadar küresel turizm %4-5 oranlarında büyüme rakamları ile toplam küresel gelirin %8'ini ve küresel istihdamın %10'unu tek başına karşılarken, gelişmekte olan ülkeler için yüksek çarpan etkisiyle döviz girdisi üreterek önemli bir ödemeler dengesi aracıdır (Çetin ve Göktepe, 2020, s.90).

Kovid-19 salgını olarak ilan edildikten bugüne uluslararası turizm çökerken zorunlu harcamalar artmaya devam etmektedir. Hükümetler insanları korumak, ekonomilerine nakit enjekte etmek, işleri korumak ve işsizlik yardımı sağlamak üzere mücadele etmektedirler. 2020 yılı, Küçük Devletler için GSYİH'de keskin bir düşüş ve yoksulluk rakamlarında büyük bir artış getirmiştir. Dünya Bankası, Küçük Devletlerin, tüm yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerin yüzde 1,7 daralmasına kıyasla yüzde 7,1 oranında daraldığını tahmin ederken, iyileşmenin uzun ve kapsamlı olacağı söylenmektedir (World Bank, 2021: Small States).

Büyük küresel seyahat şirketlerini temsil eden bir ticaret grubu olan Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi, Kovid-19 nedeniyle küresel 75 milyon iş ve 2,1 trilyon dolar gelir kaybı öngörmektedir. Örneğin, salgının ilk birkaç ayında ABD hava yolculuğu %95'e kadar düşerken, ironik olarak, ABD seyahat harcamaları 2019'da tüm zamanların en yüksek seviyesi olan 1,1 trilyon doları aşmış ve Kovid öncesi ABD'nin ikinci ihracat kalemi olmuştur. Bu durumda tekrar küresel olarak kitle turizmine dönmek mümkün görülmemektedir. Kovid, turizmin bireyselleşmesi yanı sıra yerelleşmesine de vesile olacak görünmektedir. Nitekim bilinçli ve sorumlu bir şekilde seyahat etmenin ipuçları olarak: yerel olana para harcayın, iyi bir misafir olun ve çevrenizi koruyun ifadeleri vardır. *Seyahatin toparlanmaya başladığı yer, tüketicilerin bu deneyimdeki değeri fark ettiği ve güvende olmak ve güvende hissetmek için daha fazla harcamaya istekli olduğu yerdir* (Fiorini, 2020).

Kitle Turizminde Düşen Trendler ve Dijital Turizm Platformları ile Turizmin Yerelleşmesi

“Turizm 2.0” devrimi, tatillerin satın alınması ve yönetimi için dijital aracılık platformlarını bir araya getirirken, aynı zamanda bu araçların sağladığı pazarlama olanakları sayesinde yeni turistik mal ve hizmet üreticilerinin pazara girebilmesini sağlamaktadır. Tatil kiralama konusunda uzmanlaşmış Airbnb, HomeAway, FlipKey, Knok ve HouseTrip gibi platformlar, bugün gerçek kişiler arasındaki tatil konaklama değişimlerinin çoğunu düzenlemektedir; bu, daha önce aile ve arkadaşlar arasında gayri resmi olarak organize edilen bir uygulamalardır. 2006 yapımı Holiday filmi, birisi ABD'de yaşayan diğeri de İngiltere'de yaşayan iki kadının ev değişimi hususunda uzmanlaşmış bir internet platform sitesinden birbirlerinin evlerine yılbaşı tatili için gittiklerinde yaşananları anlatmaktadır (Cors-Iglesias, Gómez-Martín ve Armesto-López, 2020; The Holiday, 2006).

Küreselleşme ve hızlı teknolojik gelişmeler, yeni bir ekonomik sistemin - paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Turizm sektörü, turizm, turistik

destinasyonlar ve sürdürülebilirlik için önemli sonuçları olan bu paylaşım ekonomisinden etkilenecek dönüşmüştür. Paylaşım ekonomisinin büyümesinde öncü sektörlerden biri olan turizmin bu ekonomiyi sürdürülebilir bir turizm perspektifinde kullanma olanağına sahip olması ve henüz yeni bir olgu olması nedeniyle turizmin önemi göz önüne alındığında akademik ilginin bu ekonomiye verilmesi gerekmektedir (Araújo, 2021: 187).

Banka'ya göre, dijital platformlar ve dördüncü sanayi devrimi, turizm sektörünün uçtan uca çalışma şeklini bozarken ürün geliştirme, pazarlara erişme, destinasyonlar için turizmi kolaylaştırma, veri toplama ve ziyaretçileri çekme yollarını ise olumlu etkilemektedir. Bu dijital bozulmanın turizm endüstrisinde dalgalanma etkileri bulunmaktadır. Keza düşük gelirli pazarların kalkınmasında turizmden yararlanmalarını zorlaştırmaktadır. Böylece, gücü medya şirketlerinden ve otel holdinglerinden tüketicilerin eline kaydıran, eş düzeyler arası ağ iletişimi (peer to peer network) ile konaklama hizmeti satıcısı ve kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği kolaylaştıran dijital platformlar öne çıkmaktadır. Eşler arası konaklama ekonomisi (internet ağı vasıtasıyla iki yâda daha fazla kişinin verilerini paylaşması; böylelikle tatil bölgelerinde ki evlerini arabalarını kiralama yâda başka birininkini satın alma şansına sahip oldukları bir ağ protokolü vasıtasıyla konaklama biçimi), diğer konaklama biçimlerine göre altı kat daha hızlı büyümektedir. Mevcut paylaşım fenomeni, Bitstream gibi eşler arası ağlar aracılığıyla müzik ve film gibi dijital bilgi ürünleriyle başlamış olsa da, otelciler ve taksi şoförlerinin Airbnb ve Uber'i fark etmesiyle turizme girmiştir. Turizm enformasyon büroları ve geleneksel turizm alanından daha önemli hale gelen ve dijital turizm platformları tarafından kolaylaştırılan akran değerlendirmeleri ve diğer kullanıcılar tarafından oluşturulan içerik, en hızlı büyüyen ve en önemli seyahat bilgisi kaynakları arasında yerini almaktadır. Böylelikle pazara ve verilere artan erişim (daha düşük fiyatlı oda ve araba kiralama) gelişmekte olan ülkeler açısından erişim engellerini azaltabilir. Ancak bu değişiklikler, dijital olarak daha az yetenekli olanlar aleyhine gücü birkaç teknelci platformda yoğunlaştırabilir (World Bank, 2018: Digital Platforms).

Eşler arası turizm (peer to peer tourism), turizm sektörünü dönüştüren, seyahat etme, konaklama veya destinasyonda deneyim yaşama gibi turizmin birçok alanında çeşitli alternatifler getiren büyük küresel trendlerden biridir. Pazara yeni araçların girmesiyle yerel nüfusla doğrudan temas kurma fırsatına sahip olan turistlerin yeni deneyim arayışları, geleneksel turizm işletmeleri için bir meydan okuma anlamına gelirken, hem şirketlerin hem de bireylerin geniş bir hizmet yelpazesi sunmak istediği bir turizm çeşitlendirme ve genişletme durumudur (Moral-Cuadra, Solano-Sánchez, López-Guzmán, Menor-Campos, 2021). Nitekim bireylerin özel uygulamalar ve web siteleri aracılığıyla eşler arası işlemleri düzenlemesine izin

veren internet ve mobil teknolojisidir. Aslında 'eski moda' paylaşım ile paylaşım ekonomisi arasındaki fark, ikincisinin İnternet çağı tarafından körüklenmesidir (European Parliament, 2015).

Mhlanga (2019)'nın Airbnb'nin, Güney Afrika'daki otel performansları üzerindeki etkilerini ampirik olarak değerlendirdiği makalesi, Airbnb'nin otel doluluklarını önemli ölçüde ve olumsuz etkilemesine rağmen, otel fiyatları ve gelirleri üzerinde önemsiz bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (Mhlanga, 2019).

Dornier ve Selmi (2018)'in yaptığı çalışma, turizm sektörleri ve özellikle otel endüstrisinde, hızla büyüyen ve genellikle dolaylı şekilde sürdürülebilir olarak kabul edilen eşler arası konaklama sektörüne ilişkin turist algılarını araştırmıştır. Nitekim Airbnb aracılığıyla dağlık alanlarda ev paylaşımı yapan turistlerin algılarında bu konaklama biçimini sürdürülebilir kalkınma için önemli bir katkı olarak değerlendirdikleri anlaşılmıştır (Dornier ve Tunisia, 2018: 265).

Bugün büyük çoğunluğun ana merkezleri ABD'de, İngiltere'de ve Fransa'da olan otel zincirleri, Washington Mutabakatı sonrası uygulamaya konan ve yabancı sermaye önündeki engellerin kalktığı bir küresel ortamda gelişmekte olan ülkelerde hızlı bir şekilde yayılma olanağına kavuşmuştur (Demirkan, 1992: 31-32).

IFC, özellikle düşük gelirli kırılgan ve çatışmalardan etkilenen ülkeler için sektörün güçlü kalkınma etkisi nedeniyle otellere ve turizme yatırım yapmaktadır. IFC, genellikle uluslararası standartlarda otellerin bulunmadığı yerlerde kritik altyapıyı geliştirmeyi amaçlar. Bu yatırımlar, diğer yatırımcılara olumlu bir sinyal gönderirken, genellikle geçiş ekonomisinin ilk özel sektör yatırımları arasında yer almaktadır. Gana'daki Mövenpick Ambassador Hotel, Accra'nın iş merkezinde bulunan yıldızlı bir oteldir. Mövenpick Ambassador Hotel ve Azalaï Grand Hotel, iyileştirme için IFC kredisi almıştır (IFC, 2016).

Dijitalleşme eşi benzeri görülmemiş bir hızla ilerlerken küresel ve ulusal karar vericilerin dijital gelişmeyi neyin yönlendirdiğini ve dijitalleşmedeki eğilimlerin küresel ekonomiyi ve toplumu nereye götüreceğini anlamaları gerekmektedir. Her gün 207 milyar e-posta gönderilirken 8,8 milyar YouTube videosu izlenmekte ve 4,2 milyar Google araması ile 152 milyon Skype araması yapılmaktadır. İnternet tabanlı, dijital işletmeler, her gün tüketicilere sunulan yeni dijital ürün ve hizmetler ile muazzam bir hızla büyümektedir (IIASA, 2020).

Dünyanın en büyük şirketlerinin iş modellerinde merkezi bir konuma sahip olan dijital platformlar, istihdam, verimlilik ve inovasyon faaliyetleri gibi alanlarda geleneksel rolleri

dönüştürmektedir. 2018'in sonlarında piyasa değeri açısından dünyanın en büyük şirketlerinden dördü Microsoft, Apple, Amazon ve Alphabet birer platform şirkettir. Diğer üç platform lideri Facebook, Tencent ve Alibaba eklenirse, bu yedi şirketin piyasa değeri toplamı 5 trilyon dolara yakındır ve UNCTAD 2018'de dünyanın en büyük 70 dijital platformunun toplam piyasa değerinin üçte ikisini bu yedi platform şirketinin oluşturduğunu açıklamıştır. Küresel ölçekte dijital platformlar, kalkınma için sosyal ve ekonomik değer üretme potansiyeli sunmaktadır (Bonina, Koskinen, Eaton ve Gawer, 2019: 869).

Son zamanlarda ülkeler, daha önce benzeri görülmemiş Kovid-19 salgınının ekonomileri üzerindeki etkisini azaltmak üzere mücadele etmektedirler. Seyahat kısıtlamaları, dünya çapında turizm endüstrisini tehlikeye sokmuştur. Durum böyle devam ederse, ulusların turizme açılması zorlaşacaktır. Avrupa, turizm destinasyonlarını yeni Standart Uygulama Prosedürleri (Standart Operating Procedures; SOPs) ile donatırken dünyanın diğer bölgeleri hala Kovid-19 salgınına önlemek için mücadele etmektedir. Bu nedenle turizmin dijitalleşmesi bu duruma uygun bir çözümdür. Turizm endüstrisi, endüstrinin hayatta kalması için teknoloji ve Bilgi Teknolojisi (BİT) modern gelişimini kullanarak daha iyi bir çözüm bulabilir. Sanal gerçeklik, sanayi devrimindeki birçok modern ve gelişmiş ilerlemeden biridir. Sanal turizm, turizm endüstrisi için daha iyi ve daha güvenli bir seçenektir. Sanal seyahat, gezginlerin evlerinden ayrılmadan yeni yerlerin ve destinasyonların keyfini çıkarmasını sağlamak için sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik yoluyla ilerlemektedir. Sanal gerçekliğin ileri teknolojileri, eğlendirme dürtüsünü harekete geçirerek seyahat etme ve benzersiz deneyimi turist destinasyonlarının 360 derecelik görünürlüğünü kullanarak gerçekleştirir. Nitekim dijital teknolojiler, yaşı nedeniyle turistik yerlere seyahat edemeyen yaşlı yetişkinler için faydalıdır (Akhtar, 2021: 1-2).

Sonuç

Dünya Bankası, kalkınma finansmanı konusunda uzmanlaşmış bir uluslararası örgüttür. Amacı yoksulluğun azaltılması olan Banka, seyahat ve turizmin, kadınlara diğer sektörlerle kıyasla daha fazla güçlenme fırsatı sağladığını pek çok çalışmada ifade etmektedir. Dünya Turizm Örgütü ve BM tarafından hazırlanan BM Kadın ve Turizm 2010 Küresel Raporuna göre turizm, kadınların işgücüne katılımı için daha iyi fırsatlar sunmaktadır (World Bank Group, 2017: Women and Tourism). Dijital platformlar üç temel özelliği bulundurlar: teknolojik olarak aracılık ederler, kullanıcı grupları arasında etkileşimi sağlarlar ve bu kullanıcı gruplarının tanımlanmış görevleri yerine getirmesine izin verirler. Dijital platformlar, işletmeler ve tüketiciler arasındaki temel etkileşimleri kolaylaştırmak ve aynı zamanda işletme yönetimi için daha fazla verimlilik sağlamak amacıyla insanları, kuruluşları ve kaynakları birbirine bağlama

yeteneğine sahiptir. Airbnb (Ev kiralama hizmeti sunan dijital platform; **Airbed & Breakfast**) mevcut oda sayısına göre dünyanın en büyük konaklama şirketlerinden biri haline gelmiştir. Eşler arası konaklama (peer to peer accomodation), bir kişi bir daireyi veya sahibi olduğu bir odayı başka birine kiraladığında gerçekleşir ve bu genellikle Airbnb gibi dijital platformlar tarafından etkinleştirilir (Pesonen, 2017: Peer to Peer Accomodation).

Oteller doğal olarak Airbnb'den gelen rekabete karşı savunmasızdır, ancak Airbnb'nin oteller üzerinde önemli bir olumsuz etkisi olup olmadığı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır; bazı araştırmalar etkilerini tespit ederken, diğerleri tespit etmemiştir. Banka'nın 2018 yılında yayımladığı Turizm ve Paylaşılan Ekonomi isimli çalışmasında, eşler arası konaklamanın küresel değeri ile ilgili yapılan iki çalışmaya yer verilmiştir. Birincisi, Mastercard tarafından 2017 yılında yapılan bağımsız bir araştırma, P2P konaklama ekonomisindeki işlemlerin toplam değerinin 75 milyar ABD Doları olduğunu tahmin etmiştir. Çalışma, pazarın 2020 yılına kadar neredeyse iki katına çıkarak 139 milyar ABD dolarına ulaşacağını tahmin etmiştir. İkincisi, Dünya Ekonomik Forumu tarafından yapılan çalışma, 2025 yılına kadar küresel otel sektörünün yıllık gelirlerinin %17'sinin kısa vadeli kiralamalarda (2017'de %7) olacağını tahmin edilmiştir.

İspanya'da, 2008 ekonomik krizinden bu yana kırsal alanlardaki turistik konutların sayısı her yıl artarken Airbnb platformunda mülklerinin reklamını yapan kırsal konut sahiplerinin sayısı 2016 ile 2017 arasında %63 yükselmiş ve aynı dönemde bu konutlarda kalan misafir sayısının %110 artmıştır. Katalonya, İspanya'nın önde gelen turizm merkezidir ve Avrupa'da ilk beş arasında yer almaktadır. P2P fenomeninin hızla genişlemesi, bu tür konaklamanın Katalonya'nın kırsal belediyelerinin %82'sinden fazlasını oluşturmasına neden olmuştur.

Kovid-19 salgınında turizm, ekonominin en çok etkilenen sektörlerinden birisi olmuştur. Küresel ölçekte yaklaşık %10 istihdam düzeyine sahip olan ve dünyanın ikinci büyük endüstrisi olan turizm çok önemli bir kan kaybına uğramıştır. Bilhassa, çoğunluğunu kadınların oluşturduğu turizm alanlarında bu gelir kayıpları hane halkı gelirlerinde önemli düşüşlere neden olmuş, pek çok ülke gelir desteği ile bu durumun atlatılmasını kolaylaştırmak istemiştir. Başka ülkelerde turizm sektöründe çalışan Asya kökenli kadınların ülkelerine geri dönmesi ise evsahibi ülkeler açısından önemli sorunlar teşkil etmektedir. Salgın sürecinin turizm için tek sonucu sektörde yaşanan ve diğer sektörleri de etkileyen gelir kayıpları ve istihdam kayıpları değildir, diğer taraftan küresel turizm platformların yükselişi ile seyahat acenteleri, tur operatörleri, otel zincirleri gibi kuruluşlarının varlığı da tehlike altına girmektedir. Bilhassa - peer to peer accomodation - tarzının daha yaygınlaşması gerek ucuz gerekse daha kolay oluşundan dolayı, turizmde bireysel satışların ilerlemesi anlamına gelmektedir.

Dijitalleşme, hızlı bilgi alışverişi ve enformasyon teknolojileri sayesinde azalan prosedürler ve kolaylaşan seyahat imkânları nedeniyle karar verme sürecine müşteri katılımı mümkün olmaktadır. Nitekim dijitalleşme turizm sektörünü görünenden daha fazla etkilemektedir. Bilhassa dijital turizm platformları ile turistik talebi turistik arz sahipleriyle birleştiren seyahat acentelerine ihtiyaç azalmaktadır. Turistlerin gideceği yerlere önceden sanal tur vasıtasıyla deneyimlemesi, eş düzeyler arası konaklama gibi devrim niteliği taşıyan yenilikler, sektöre olumlu ve olumsuz katkılar sunmaktadır.

Böylelikle, II. Dünya Savaşının ardından faaliyete geçen Dünya Bankası, gerek alt yapı yatırımlarını projelendirerek ve finanse ederek gerekse Dünya Bankası Grubu içindeki Uluslararası Finans Kurumu ile konaklama işletmeciliği özel sermayeli yatırımlarını finanse ederek kitle turizmi için önemli katkılarda bulunmuştur. Böylelikle yabancı ve yerli yatırımcı birbirine entegre olurken gelişmekte olan ülkelerde küresel otel zincirlerinin imtiyazlı ortakları, konaklama endüstrisinin uluslararası standartlarını oluşturmuştur. Bilhassa 2000 yıllarda giderek yaygınlaşmakta ve kâr düzeyi artmakta olan dijital platformların turizmin geleneksel yapısını bozması ve turizm aracı kuruluşlarının ve otel zincirlerinin önemini azaltması noktasında Banka uyarıda bulunmaktadır. İnternet ağı vasıtasıyla verilerini paylaşan kişilerin aracısız olarak evlerini arabalarını, arsalarını kiralamalarına imkân sunan dijital turizm platformları alıcı ve satıcı arasındaki prosedürleri ortadan kaldırırken bireysel deneyime dayalı daha farklı ve uygun fiyatlı alternatif turizm çeşitlerini teşvik etmektedir.

Kaynakça

- Adithya, S. & Girigoswami, K. (2021). Economic Fluctuations: The Aftermath of COVID 19 Pandemic. *Coronaviruses*, 2 (12), 1-9. <https://doi.org/10.2174/2666796702666210301124727>. Erişim Tarihi: 21.12.2021
- Akhtar, N., Khan, N., Mahroof Khan, M., Ashraf, S., Hashmi, M.S., Khan, M.M., Hishan, S.S. (2021). Post-COVID 19 Tourism: Will Digital Tourism Replace Mass Tourism? *Sustainability*, 13, 5352, <https://doi.org/10.3390/su13105352>
- Akiş, E. (2019). İktisadi Büyüme ve Kalkınma. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/iktisat_ao/iktisadibuyumevekalk.pdf. Erişim Tarihi: 20.11.2021
- Alacevich, M. (2009). The Political Economy of the World Bank. Ebook ISBN: 9780804770798.
- Andreu, R., Claver, E., Quer, D. (2017). Foreign market entry mode choice of hotel companies: Determining factors. *International Journal of Hospitality Management*, (62), 111-119.
- Araújo, C. (2021). Sharing economy, sustainability, and tourism – a systematic literature review. *Journal of Tourism & Development*, 36(1), 187 – 203.

- Bahar, O. (2013). Turizm Sektörü Ekonomi İlişkisi. Turizm Ekonomi kitabının içinde (Metin Kozak, Ed.). 1. Baskı, ISBN 978-975-06-1570-2, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Babüroğlu, S. (1982). Atatürk Dönemi ve Sonrası Kamu İktisadi Teşebbüsleri, “Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye’nin Ekonomik Gelişmesi”, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Türkiye Ekonomi Kurumu, Yayın No: 513, Ankara.
- Bertani, F., Raberto, M., Teglio, A.(2020). The productivity and unemployment effects of the digital transformation: an empirical and modeling assessment. *Review of Evolutionary Political Economy*, 1, 329–355.
- Bianchi, R. (2017). The Political Economy of Mass Tourism and its Contradictions. In book: Mass Tourism in a Small World Publisher: CABI Editors: D. Harrison and R. Sharpley, 40-52.
- BBC News Türkçe (22.05.2018). Dünyanın sadece yüzde 0,01’ini oluşturan insanlar, canlıların yüzde 83’ünün yok olmasına yol açtı. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44209051>. Erişim Tarihi: 12.10.2021
- Becker, E. (02.04.2020). How hard will the coronavirus hit the travel industry? <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/how-coronavirus-is-impacting-the-travel-industry>. Erişim Tarihi: 24.12.2021
- Boavida-Portugal, Rocha, Ferreira ve Zêzere (2018). Agent-based Modelling of Tourists’ Destination Decision-making Process. In *Frontiers in Information Systems* book (A.C.Teodora Ed.) Vol. 1, 32-66.
- Bonina, C., Koskinen, K., Eaton, B. Gawer, A. (2019). Digital platforms for development: Foundations and research agenda. Special Issue: Combined Special Issues on ‘Indigenous Theory’ and ‘Digital Platforms for Development’ 31(6), 869-902.
- Cors-Iglesias, M., Gómez-Martín, MB ve Armesto-López, XA (2020). Peer-to-Peer Accommodation in Rural Areas of Catalonia: Defining Typologies of Rural Municipalities. *Sustainability* 12, 1-14.
- Carrillo-Hidalgo, I. ve Pulido-Fernández, J.I. (2019). The Role of the World Bank in the Inclusive Financing of Tourism as an Instrument of Sustainable Development. *Sustainability*, 12(1): 285, 1-22.
- Corthay, L., ve Loerprick, J. (2010). Taxing Tourism in Developing Countries: Principles for Improving the Investment Climate through Simple, Fair, and Transparent Taxation. *Investment Climate in Practice*; No. 14. World Bank, Washington, DC.
- Çeken, H., Dalgın, T. ve Karadağ, L. (2009). Küreselleşme ve Uluslararası Turizm Arasındaki İlişki. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 21-36.

- Çetin, G. ve Göktepe, S. (2020). Covid-19 Pandemisinin Turizm Endüstrisi Üzerindeki Etkileri. Covid-19 Pandemisinin Ekonomik Toplumsal ve Siyasal Etkileri kitabında. (Ed. Dilek Demirbaş ve Veysel Bozkurt). <https://doi.org/10.26650/B/SS46.2020.005.06> Erişim Tarihi: 12.12.2021
- Demirkan, V. (1992). Zincir Otel İşletmeciliğinin Gelişimi, Konaklama Sektörünün Gelişmesindeki Rolü ve Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Dornier, R. ve Selmi, N. (2018). Peer-to-peer accommodation and sustainability in Mountain areas. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes* 10(2), 259-266.
- Dünya Gazetesi (17.05.2021). Lüks tüketime ABD ve Çin dopingi. <https://www.dunya.com/kuresel-ekonomi/luks-tuketime-abd-ve-cin-dopingi-haberi-621399>
- Engelbrecht, H. (2017). The Industrialisation: Its Origination and Development. In: 250 Years of Industrial Consumption and Transformation of Nature book. <https://doi.org/10.2174/9781681086019117010006>, 27-35.
- European Parliament (2015). Research for Tran Committee - Tourism and the Sharing Economy: Challenges And Opportunities For The Eu. European Parliament E-studies (Europa. EU)
- Farid, S. (2015). Tourism In World Heritage Sites And Its Impact On Economic Development: Some African Countries Case Studies, Proceedings of the II International Conference on Best Practices in World Heritage: 723 People and Communities Tourism in World Heritage Sites and its impact... Farid, S. ISBN: 978-84-606-9264-5.
- Fiorini, P.(2020). Safe and sustainable tourism in times of COVID-19, Changes from the pandemic may help hotels, restaurants, and travel industries emerge stronger. <https://www.purdue.edu/hhs/life360/2020-fall/safe-sustainable-tourism-covid-19.html>. Erişim Tarihi: 07.11.2021
- Gilbert, C. Powell, A. and Vines, D. (1999). Positioning the World Bank. *The Economic Journal*, 109 (459), F598-F633.
- Grimm, I.J, Alcântara, L.C.S. Sampaio, C.A.C. (2018). Tourism under climate change scenarios: impacts, possibilities, and challenges, Rev. Bras. Pesq. Tur. São Paulo, 12(3), 1-22,
- Gyr, U. (2010). The History of Tourism: Structures on the Path to Modernity. European History Online (EGO), published by the Institute of European History (IEG) URL: <http://www.ieg-ego.eu/gyru-2010-en>.
- International Finance Corporation. (2017). 20 Reasons Sustainable Tourism Counts for Development. World Bank Group Knowledge Series.
- Harrison, D. (2008). Pro-Poor Tourism: a critique. *Third World Quarterly*, 29(5), 851-868.
- Hasselblatt, W.B. (1973) : Tourism promotion in developing countries, *Intereconomics*, ISSN 0020-5346, Verlag Weltarchiv, Hamburg, 8(8), 241-244.

- Hawkins, D.E. ve Mann, S. (2007). The World Bank's Role in Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 34(2), 348–363.
- Hong, W. (2018). Low Carbon Economy: Climate Change and Corporate Environmental Responsibility. In: *Research on CER in China*, Bentham Publish, 38-61.
- IFC (2016). A Hotel Is Not Just A Place To Sleep. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/2e1ff2b5-4863-4bf6-b84b-e4dfd88df4c7/Tourism_FINAL_web.pdf?MOD=AJPERES&CVID=lfJk9wF
- IIASA (2018). Digitalization will transform the global economy. Digitalization will transform the global economy - Policy Briefs - IIASA
- ILO (2010). Developments and challenges in the hospitality and tourism sector. Issues paper for discussion at the Global Dialogue Forum for the Hotels, Catering, Tourism Sector (23–24 November 2010). Geneva, İsviçre.
- IMF (2020). tourism-dependent economies are among those harmed the most by the pandemic. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2020/12/impact-of-the-pandemic-on-tourism-behsudi.htm>
- Janssen, B. (1999). Ifc To Finance Regional Hotel Chain in Poland. <https://pressroom.ifc.org/all/pages/PressDetail.aspx?ID=19305>. Erişim Tarihi: 21.10.2021
- Kenton, W. (2021). International Bank of Reconstruction and Development (IBRD). <https://www.investopedia.com/terms/i/international-bank-of-reconstruction-and-development.asp>, Erişim Tarihi: 31.12.2021
- Khan, A. Bibi, S.Lorenzo, A. Lyu, J. ve Babar, ZU. (2020). Tourism and Development in Developing Economies: A Policy Implication Perspective. *Sustainability*, 12(4), 1-16.
- Küçük, Ö. (2019). Dünya Bankası'nın Türkiye'deki iktisadi kalkınma anlayışına etkisi ve sosyal politikaya yansımaları. Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Lionetti, S. ve Gonzalez, O. (2012). On the relationship between tourism and growth in Latin America. *Tourism and Hospitality Research*, 12(1), 15-24.
- Lopez-Cordova, E.(2020). Digital Platforms and the Demand for International Tourism Services. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/724941581621885483/pdf/Digital-Platforms-and-the-Demand-for-International-Tourism-Services.pdf>. Erişim Tarihi: 20.11.2021
- Matthews, H.D., Zickfeld, K. Knutti, R. and R Allen, M. (2018). Focus on cumulative emissions, global carbon budgets, and the implications for climate mitigation targets. *Environ. Res. Lett.* 13, 010201
- MBS, D.G. (2014). Economic Crisis and Tourism: Case of the Greek Tourism Sector. *Ekonomisai Praksa Dbk. God Xxiii*. BR. 2. (613-632).

- Mhlanga, O. (2019). Peer-to-peer-travel: is Airbnb a friend or foe to hotels? *International Journal of Culture, Tourism And Hospitality Research*, 13(4), 443-457.
- Mooney, H. & Zegarra, M.A. (2020). Extreme Outlier: The Pandemic's Unprecedented Shock to Tourism in Latin America and the Caribbean. <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Extreme-Outlier-The-Pandemics-Unprecedented-Shock-to-Tourism-in-Latin-America-and-the-Caribbean.pdf>, Erişim: 27.10.2021
- Menor-Campos, S., Solano-Sánchez, MA., López-Guzmán, T., Menor-Campos, A. (2021). Peer-to-Peer Tourism: Tourists' Profile Estimation through Artificial Neural Networks. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 16(3), 1120-1135
- Neu, D. & Gomez, E.O. (2006). The ethics of World Bank lending, *Accounting Forum* 30, 1–19.
- Omodero, C.O. (2019). Nigeria's Economic Diversification with an Emphasis on Hospitality and Tourism Sector as a Necessity. *Management Dynamics in the Knowledge Economy* 7(2), 147-164.
- Papageorgioua, A.N. (2019). Developing a Sufficient and Effective Coastal Tourism Model. *Toledo*, 1(1), 29-34.
- Pesonen, J. (05.06.2017). Peer-to-peer accommodation and sharing economy from tourists' perspective <https://www.tourismmarketingandmanagement.com/2017/06/05/sharing-economy-tourism-need-understand-peer-peer-accommodation/>
- Prasain, S. (2016). Nepal tourism sets the goal to boost arrivals fivefold <https://kathmandupost.com/money/2016/07/29/nepal-tourism-sets-goal-to-boost-arrivals-fivefold>. Erişim Tarihi: 19.12.2021
- Reuters (27.10.2021). Erdogan says Turkey signed a \$3.2 bln green climate fund deal. Erdogan says Turkey signed a \$3.2 bln green climate fund deal. <https://www.reuters.com/business/cop/erdogan-says-turkey-signed-32-bln-green-climate-fund-deal-2021-10-27/> Erişim Tarihi: 17.12.2021
- Selassie, B.H. (1984). The World Bank: Power and Responsibility in Historical Perspective. *African Studies Review*, 27(4), 35-46
- Sezgin, E. & Yolal, M. (2012). Golden Age of Mass Tourism: Its History and Development. In the book: *Visions for Global Tourism Industry - Creating and Sustaining Competitive Strategies*.
- Simpson, M.C., Gössling, S., Scott, D., Hall, C.M. and Gladin, E. (2008) *Climate Change and Tourism: Responding to Global Challenges*. World Tourism Organization, Madrid and United Nations Environment Programme, Paris. France.
- Stronza, A. ve Hunt, C. (2012). Visions of Tourism: From Modernization to Sustainability. *Practicing Anthropology*, 34(3), 19-22.

- Sunlu, U. (2003). Environmental impacts of tourism. In: Camarda D. (ed.), Grassini L. (ed.). Local resources and global trades: Environments and agriculture in the Mediterranean region, 263-270.
- The Holiday (2006). Nancy Meyers (Yönetmen), ABD yapımı, <https://www.sinemalar.com/film/266/tatil>. Erişim Tarihi: 11.12.2021
- TÜRSAB (2019). Turizm Sektörü Dijitalleşme Yol Haritası Raporu. Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği Yayını, İstanbul.
- UNITED NATIONS (1992). United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992, <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>. Erişim Tarihi: 21.10.2021
- UNWTO (2020). International Tourism Highlights. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284422456>. Erişim Tarihi: 10.10.2021
- Varela, G. & McKenna, M. (2013). Travel Channel Meets Discovery Channel: How Tourism Can Promote Export Performance and Diversification. <https://blogs.worldbank.org/trade/travel-channel-meets-discovery-channel-how-tourism-can-promote-export-performance>. Erişim Tarihi: 13.11.2021
- Wade, R. (2010). The State of the World Bank. *Challenge*, 53 (4), 43-67.
- Witherspoon, J. (14.11,2018). turizmde trend değişiyor: Hedef 'sürdürülebilir ve sorumlu' bir sektör. <https://tr.euronews.com/2018/11/12/turizmde-trend-degisiyor-hedef-surdurulebilir-ve-sorumlu-bir-sektor>. Erişim tarihi: 19.12.2021.
- World Bank Group (2009). Ethiopia: Sustainable Tourism Development Project. <https://www.worldbank.org/en/news/loans-credits/2009/06/30/ethiopia-sustainable-tourism-development-project>. Erişim Tarihi: 15.12.2021
- World Bank Group (2011). Africa Region Tourism Strategy. Africa Region Tourism Strategy Annexes, V3.0. Erişim Tarihi: 21.11.2021
- World Bank Group (2013). Investment Climate, Report No: 91179, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/686171468180251880/pdf/911790WP0Box3800Tourism0GIPB0report.pdf>. Erişim Tarihi: 11.12.2021
- World Bank Group, (18.10.2017). Tourism for Development; Women and Tourism: Designing for inclusion. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/401321508245393514/pdf/120477-WP-PUBLIC-Weds-oct-18-9am-ADD-SERIES-36p-IFCWomenandTourismfinal.pdf>
- World Bank. (2018). Feature story. <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2018/02/07/achieving-the-twin-goals-using-cultural-heritage-urban-regeneration-and-sustainable-tourism-lessons-learned-from-seoul>, Erişim Tarihi: 28.12.2021
- World Bank (26.09.2018). Digital Platforms and the Future of Tourism: A World Tourism Day Celebration. <https://www.worldbank.org/en/events/2018/09/26/digital-platforms-and-sustainable-tourism>

- World Bank (30.05.2018). Indonesia - Integrated Infrastructure Development for National Tourism Strategic Areas (Indonesia Tourism Development Project). <https://www.worldbank.org/en/news/loans-credits/2018/05/30/indonesia-integrated-infrastructure-development-for-national-tourism-strategic-areas-indonesia-tourism-development-project>, Erişim Tarihi: 24.12.2021.
- World Bank Group (2018). Tourism and the sharing economy. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/30452> License: CC BY 3.0 IGO.” Erişim Tarihi: 21.10.2021
- World Bank Group (2020). Digital Platforms and the Demand for International Tourism Services. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33352/Digital-Platforms-and-the-Demand-for-International-Tourism-Services.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- World Bank. 2020. Resilient Tourism: Competitiveness in the Face of Disasters. World Bank, Washington, DC. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34766> License: CC By 3.0 Igo.
- World Bank and Private Sector (2021). <https://www.worldbank.org/en/about/partners/the-world-bank-group-and-private-sector/companies>, Erişim: 15.10.2021.
- World Bank. (29.09.2021). Small States: Fighting the Pandemic, Focusing on Solutions. <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2021/09/23/small-states-fighting-the-pandemic-focusing-on-solutions>. Erişim Tarihi: 17.11.2021
- World Bank (2021). What We Do. What we do (worldbank.org). Erişim Tarihi: 12.12.2021.
- World Bank (2021). The History of the World Bank. https://www.worldbank.org/en/about/leadership?cid=ECR_GA_worldbank_EN_EXT_P_search&gclid=CjwKCAiAs92MBhAXEiwAXTi258JKYRMbxuEdR_8xfR1jjJsizVm0aowyGv-7U0qlDlS5rQwhix23zBoCpBUQAvD_BwE
- World Bank Report (2021). Investing in Protected Areas Reaps Big Rewards. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/06/14/world-bank-report-investing-in-protected-areas-reaps-big-rewards>. Erişim Tarihi: 20.11.2021
- World Development Report (1992). Development and the Environment. England: Oxford University Press
- World Tourism Organisation (2003). Climate change and tourism. Proceedings of the 1st International Conference on Climate Change and Tourism Djerba, Tunisia, 9-11 April 2003
- Zargham, H. (2007). Sustainable tourism development and handicrafts in the developing world. Sustainable Development and Planning III, 1011-1017.

Extended Abstract

Introduction

The World Bank is the largest research and development institution and a leading important information network. World Bank manages to achieve human, demographic, economic, and social data on all countries in the world and prepares effective country reports and world development reports that canalize the market economy. As an institution with an image of development, it has even managed to guide the Chinese economy. The name IBRD referred to the World Bank since IDA began to operate. Although the World Bank has a downward trend compared to the past, it has been under the influence of the USA since its establishment and operation. The Bank encourages a development policy that supports private capital and enterprise. In the 1990s, the Bank began to question the environmental dimension of economic growth. 1992 The World Development Report titled *Development and the Environment* focuses on the environmental negatives caused by the increasing need for energy and food. The Bank has emphasized the importance of sustainable development in reducing poverty. Because most the underdeveloped countries have followed the path of economic growth based on natural resources, and 80% of the natural resources on earth have been exhausted. The Bank explains the importance of sustainable tourism in 20 steps. The tourism sector has an significant value-based on global employment and income, which is supported and credited by the Bank.

Data and Method

The article helps to contribute to the literature on the digital transformation of tourism in the sharing economy, sustainability, and the World Bank. There is no significant scientific research on the World Bank and Sustainable Tourism in Turkish literature. The World Bank carries out projects such as Sustainable Cities, Environment, and Energy in Turkey and gives loans to make arrangements to the conditions of the Climate Agreement. The Bank directly supports private capital entrepreneurs in the North West Anatolian region of Turkey and has made a significant contribution to the development of manufacturing based on consumer goods production. Having prepared a development plan for Turkey called the Barker Report, the Bank was instrumental in the adoption of the “Foreign Capital Investments Encouragement Law” in 1951. The World Bank contributed to the preparation of liberal foreign capital legislation for Turkey in 1951 and 2003. Although there is no particular reason for this, the Bank believes foreign capital is vital for economic growth. During the 1960s and 1970s, global growth in the hospitality industry increased due to steady growth in world travel. IFC (The International Finance Corporation) within the World Bank Group has supported private sector-based foreign investment for increasing accommodation capacity in developing countries. Since the Open Door Policy and reforms of 1978, China has started to receive a lot of foreign investment in tourism, and accommodation capacity has increased. In 2015, 133.82 million tourists came to China, 56.89 million of whom stayed overnight in China (Andreu, Claver ve Quer, 2017, s. 111). Tourism, the fastest growing area of the global service sector, grew by 4.3% between 1995 and 2008. At the same time, tourism accounts for 30% of export services globally. Tourism generates employment for women, young people, and immigrants (ILO, 2010). United Nations World Tourism Organization’s data for tourism indicates export revenues of 1.4 trillion USD, and tourism became the third export sector on a global scale. Thus, it surpassed food and

automotive exports in 2015 (Bianchi, 2017, s.2). The tourism sector, which created more than 320 million jobs before the Covid-19 quarantine, ranked first in the field of the service sector. International travel, which was only 25 million in 1950, reached 1.5 billion in 2019 (IMF, 2020). There are many studies on sustainable tourism and development in the literature. However, the World Bank has been focusing more on sustainable tourism and the environment in recent years. In this context, it gives a loan of 3.2 billion dollars to Turkey to implement the conditions of the Paris Climate Agreement. There are two reasons for this new situation firstly tourism, which has a great job generation capacity, has fallen due to climate change which depends on stratospheric ozone depletion, and the Covid-19 pandemic. The second is that digital tourism platforms (Airbnb, Home Away, Uber, etc.) with peer-to-peer accommodation increasingly threaten global hotel chains.

Results and Discussion

For many emerging markets and underdeveloped countries, tourism is a very important sector that creates foreign exchange, tax revenues, and jobs with poverty reduction. The World Bank has supported the infrastructure investments of developing countries, especially Europe, with low interest and long-term loans since the 1950s. The International Financial Organization (IFC), established before IDA, is an international financial institution that gives loans to private investment and the private sector within the World Bank Group. On 27 June 1986, Poland became a member of the World Bank. Global Hotels Development Group Poland S.A. which is a hotel management company wins' franchise Holiday Inn global hotels chains and IFC borrows loans from the above company to develop a hotel chain of Holiday Inn within Poland in 1999 (Janssen, 1999). IFC explains why it supports fragile developing economies for the development of hospitality industries as follows: The tourism sector has a very strong development impact and IFC helps to improve hotels' standards to international levels (IFC, 2016). Nowadays, IFC provides loans and technical assistance to private investors of member states so that they can improve travel and accommodation services and develop franchises from global hotel chains. Due to the increasing economic growth since the 90s, rapid consumption of natural resources, and poverty in developing countries, the Bank focuses more on sustainable development and sustainable tourism. Recently World Bank announced that give a loan worth \$3.2 billion to Turkey-based setting out on clean energy conditions in the Paris climate accord (Reuters, 2021). Recently, the World Bank has started to investigate the effects of digital platforms that offer tourism opportunities such as travel, accommodation, and shopping between countries. In the beginning, digital platforms use the internet network from business to consumer than a new concept from producer to consumer, or from consumer to consumer. Today, 60% of all travel accommodation consumers buy touristic products through digital platforms (World Bank Group, 2020). For this reason, especially peer-to-peer accommodation causes decreased hotel accommodations. Digital tourism platforms (Airbnb, Home Away, Homestay com, TripAdvisor, etc) support to sharing economy and maintain more affordable and special interest tourism products. According to the World Bank, necessary precautions should be taken before peer-to-peer accommodation reaches levels that can threaten the global hotel chains and travel industry.